

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

Навчально-науковий інститут заочної та післядипломної освіти
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь «Магістр»

на тему: **«ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи ЕК-71з

Спеціальності 051 «Економіка»
(шифр і назва)

Москаль Ірина Іванівна

Керівник: Василина О.Р., к.е.н., доцент

(Прізвище та ініціали)

Рецензент: _____

(Прізвище та ініціали)

ЛЬВІВ-ДУБЛЯНИ

2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

Навчально-науковий інститут заочної та післядипломної освіти

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ

Освітній ступінь МагістрСпеціальність 051 «Економіка»**ЗАТВЕРДЖУЮ**
Завідувач кафедри
економіки
(назва кафедри)_____
(підпис)_____
(прізвище, ім'я, по батькові)
“ ” 2024 року**З А В Д А Н Н Я**

на кваліфікаційну роботу студентці

Москаль Ірині Іванівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»керівник роботи: Василина О.Р., к.е.н доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЛНУП в редакції від “ ” жовтня 2024 року №

2. Строк подання студентом роботи до “11” січня 2025 року

3. Вихідні дані до роботи нормативно-законодавчі акти, літературні джерела, дані сільськогосподарських підприємств, статистична звітність.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Сутність та значення інвестицій у розвитку аграрного сектору

1.2 Види та форми інвестицій в аграрній сфері

1.3 Фактори, що впливають на інвестиційну діяльність аграрних підприємств

1.4 Критерії оцінки ефективності інвестиційних проектів в аграрному секторі

2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Загальна характеристика аграрного сектору Львівської області.

- 2.2 Дослідження динаміки та структури інвестицій в аграрні підприємства регіону
 2.3 Оцінка ефективності інвестиційної діяльності в аграрних підприємствах Львівської області в умовах воєнного стану
 2.4 Кореляційно-регресійний аналіз впливу інвестиційних витрат на результати інвестиційної діяльності ПА «Щедрий урожай»

3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

- 3.1 Перспективні напрями для залучення інвестицій в аграрний сектор Львівщини
 3.2 Механізми підтримки інвестиційної діяльності: державна політика та програми підтримки

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): рисунки, таблиці, схеми

6. Дата видачі завдання “ ” 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного розділу. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для кваліфікаційної роботи).	червень-липень 2024 р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	серпень 2024 р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання економічної частини роботи; висновків і пропозицій з реалізації роботи; кінцеве редагування; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	вересень 2024 р.
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць, перевірка на плагіат).	жовтень-листопад 2024 р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді, підготовка презентації й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	грудень 2024 р.- січень 2025 р.

Студент _____

(підпис)

Москаль І.І.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____

(підпис)

Василина О.Р.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню підходів до підвищення ефективності інвестиційної діяльності аграрних підприємств Львівської області. У роботі розглянуто актуальність інвестицій у розвиток аграрного сектору, визначено основні фактори, які впливають на інвестиційну діяльність агропідприємств регіону. В теоретичній частині обґрунтовано значення інвестицій для підвищення конкурентоспроможності, продуктивності та фінансової стійкості аграрних підприємств. Проведено аналіз сучасного стану інвестиційної діяльності в аграрних підприємствах Львівської області, розглянуто основні тенденції, динаміку інвестиційних потоків та проблеми, що заважають ефективному розвитку. Особлива увага приділена оцінці ефективності існуючих інвестиційних проектів та визначенню ключових бар'єрів, що обмежують їхню результативність. У результаті дослідження були розроблені рекомендації щодо підвищення ефективності інвестиційної діяльності, включаючи механізми державної підтримки, використання інновацій та сучасних технологій, а також оптимізацію управлінських процесів.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, аграрні підприємства, ефективність, Львівська область, інвестиції, державна підтримка.

SUMMARY

This thesis is devoted to studying approaches to improving the efficiency of investment activities in agricultural enterprises of the Lviv region. The work emphasizes the importance of investment in the development of the agricultural sector and identifies the key factors affecting the investment attractiveness of the region's agricultural enterprises. The theoretical section highlights the role of investments in enhancing competitiveness, productivity, and financial stability in agriculture. The analysis focuses on the current state of investment activities in agricultural enterprises in the Lviv region, examining major trends, investment flow dynamics, and obstacles hindering effective development. Special attention is given to evaluating the efficiency of existing investment projects and identifying the main barriers limiting their effectiveness. Based on the research findings, recommendations were developed to improve investment activity efficiency, including mechanisms for government support, the use of innovations and modern technologies, and optimization of management processes.

Keywords: investment activities, agricultural enterprises, efficiency, Lviv region, investments, government support.

УДК : 336.771.22:339.17

Кваліфікаційна робота: 70 сторінок текстової частини, 23 рисунків, 8 таблиць, 38 літературних джерел. «Підвищення ефективності інвестиційної діяльності аграрних підприємств Львівської області». Москаль І.І. Кваліфікаційна робота магістра. Кафедра економіки. Дубляни, Львівський НАУ, 2024 р. Текстова частина включає вступ, три розділи, висновки і пропозиції, список використаних джерел.

В першому розділі розглядаються науково теоретичні основи інвестиційної діяльності підприємств, розкриваються теоретичні основи організації механізму залучення інвестиційних ресурсів. Проводився аналіз нормативно-правової бази та огляд спеціальної і наукової літератури.

В другому розділі проведено аналіз інвестиційної діяльності аграрних підприємств Львівської області.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи на основі результатів проведеного аналізу розроблені рекомендації щодо вдосконалення та підвищення інвестиційної діяльності аграрних підприємств.

На основі опрацювання теоретичних і практичних матеріалів зроблені відповідні висновки та пропозиції

ЗМІСТ

	Ст.
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	8
1.1 Сутність та значення інвестицій у розвитку аграрного сектору	8
1.2 Види та форми інвестицій в аграрній сфері	17
1.3 Фактори, що впливають на інвестиційну діяльність аграрних підприємств	21
1.4 Критерії оцінки ефективності інвестиційних проектів в аграрному секторі	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	29
2.1 Загальна характеристика аграрного сектора Львівської області.	29
2.2 Дослідження динаміки та структури інвестицій в аграрні підприємства регіону	34
2.3 Оцінка ефективності інвестиційної діяльності в аграрних підприємствах Львівської області в умовах воєнного стану	38
2.4 Кореляційно-регресійний аналіз впливу інвестиційних витрат на результати інвестиційної діяльності ПА «Щедрий урожай»	46
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	51
3.1 Перспективні напрями для залучення інвестицій в аграрний сектор Львівщини	51
3.2 Механізми підтримки інвестиційної діяльності: державна політика та програми підтримки	60
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Інвестиційна діяльність підприємства характеризує поточний стан розвитку підприємства, а також забезпечує суб'єкт господарювання додатковими джерелами економічних вигод. Питання методів та напрямів інвестування є критичним для управлінського персоналу компанії та визначає вектор подальшого розвитку підприємства, у разі доцільного управління інвестиційна діяльність здатна зменшити вплив негативних факторів на діяльність підприємства, запобігти кризовим станам. Саме тому проблема підвищення ефективності інвестиційно діяльності на підприємстві є актуальною та своєчасною на сучасному етапі розвитку економічних відносин.

Інвестиційна діяльність – один із способів залучення або формування ресурсів задля забезпечення передумов ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств. У зв'язку із агресією російської федерації, в Україні спостерігається стала тенденція до критичної нестачі інвестиційних ресурсів. Слабкий рівень розвитку інвестиційної та фінансово-кредитної системи негативно відобразився на використанні наявних виробничих ресурсів, якості та конкурентоспроможності продукції, технічному та технологічному переозброєнні галузі тощо.

Дослідженням питань оцінки й напрямів підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємства надано багато уваги у багатьох наукових публікаціях. Роботи в даній тематиці писали багато зарубіжних та вітчизняних науковців. Серед яких Розенберг Дж. М. [8], Доуртмес П.О. [10], Войнаренко М.П. й Бушовська Л.Б. [9], Щерба А. О. [12] та інші.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є розробка заходів з підвищення ефективності інвестиційної діяльності аграрних підприємств Львівської області та надання рекомендацій щодо підвищення ефективності інвестиційної діяльності та шляхів їх реалізації.

В ході дослідження було поставлено і вирішено такі **завдання**:

- ✓ визначено суть поняття інвестиційної діяльності, її основних характеристик;

- ✓ визначено показники, що допомагають оцінити інвестиційну діяльність підприємства;
- ✓ висвітлено теоретичні основи підвищення ефективності інвестиційної діяльності та проблеми її реалізації в сучасних умовах;
- ✓ досліджено характеристику підприємства, статистичну звітність та аналіз фінансового стану аграрних підприємств Львівської області;
- ✓ проведено оцінку ефективності інвестиційної діяльності аграрних підприємств Львівської області;
- ✓ розроблено напрями підвищення ефективності інвестиційної діяльності аграрних підприємств Львівської області;
- ✓ проведено обґрунтування пропозицій щодо потреби в запропонованих заходах;
- ✓ досліджено ефективність використання розроблених заходів для підвищення ефективності інвестиційної діяльності аграрних підприємств Львівської області;

Об'єкт дослідження – процес підвищення ефективності інвестиційної діяльності аграрних підприємств Львівської області.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних та практичних положень щодо підвищення ефективності інвестиційної діяльності аграрних підприємств Львівської області.

Методи дослідження. спостереження, експеримент, порівняння, опис, аналіз, дедукція, системний підхід.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці й економічному обґрунтуванню напрямів підвищення ефективності інвестиційної діяльності, а саме пропозиції щодо підвищення ефективності інвестиційної діяльності шляхом подальшого шляхом подальшого розширення регіональних ринків збуту, а також впровадження ризик-контролів задля нівелювання негативного впливу факторів на інвестиційну діяльність аграрного підприємства.

Робота має традиційну структуру, складається зі вступу, трьох розділів основної частини, висновків, списку використаних джерел, який налічує 34 найменування. Роботу виконано на 72 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Сутність та значення інвестицій у розвитку аграрного сектору

Інвестиції є однією з ключових умов для забезпечення сталого розвитку економіки, а особливо – аграрного сектору, де вони відіграють роль стратегічного ресурсу для зростання, підвищення конкурентоспроможності та впровадження інноваційних технологій. Сутність інвестицій у загальному розумінні визначається як вкладення капіталу у виробництво або інші види діяльності, що спрямовані на отримання доходу чи досягнення інших економічних, соціальних, екологічних та інноваційних цілей у довгостроковій перспективі. Інвестиційна діяльність в аграрному секторі передбачає вкладення коштів у розвиток виробничих процесів, інфраструктури, модернізацію техніки та обладнання, покращення агротехнологій, а також у впровадження сучасних методів управління.

Аграрний сектор має специфічні особливості, які впливають на інвестиційну діяльність. Серед них – залежність від природно-кліматичних умов, сезонність виробництва, тривалі виробничі цикли, а також висока вартість обладнання та техніки, необхідних для ефективної роботи сільськогосподарських підприємств. У таких умовах інвестиції стають ключовим чинником, що дозволяє подолати обмеження, пов'язані з традиційними методами ведення господарства, забезпечити адаптацію до змін клімату та ринкових умов, а також підвищити конкурентні переваги аграрного виробництва.

Значення інвестицій у розвиток аграрного сектору можна оцінити через їхній вплив на кілька важливих аспектів (рис.1.1):

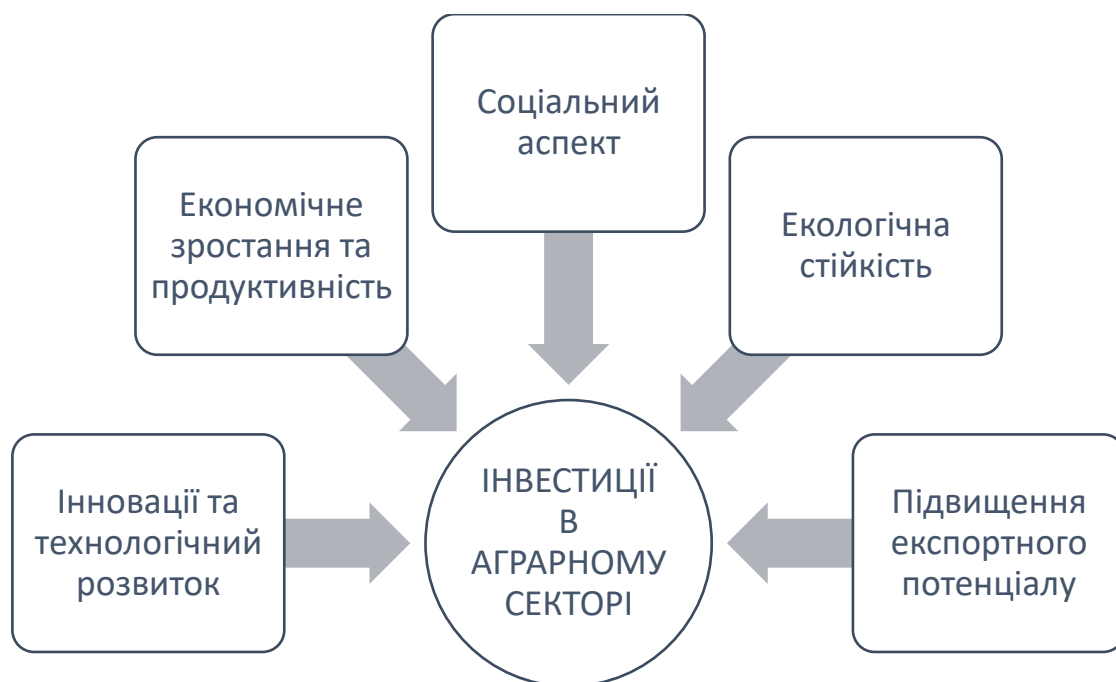

Рис. 1.1. Значення інвестицій у розвитку аграрного сектору*

*Сформовано автором

1. *Економічне зростання та продуктивність.* Інвестиції в аграрний сектор сприяють економічному зростанню шляхом підвищення продуктивності та ефективності виробництва. Вкладення у нові технології, автоматизацію та модернізацію обладнання дозволяють агропідприємствам зменшити витрати, збільшити обсяги виробництва і, відповідно, покращити економічні показники.

2. *Інновації та технологічний розвиток.* Сучасне агровиробництво вимагає впровадження новітніх технологій, таких як точне землеробство, використання біотехнологій, автоматизованих систем управління та цифрових рішень. Інвестиції забезпечують необхідні ресурси для інноваційної діяльності, яка є основою для підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств на національному та міжнародному ринках [14].

3. *Соціальний аспект.* Розвиток аграрного сектору через інвестиції має вагомий соціальний вплив, особливо в сільських регіонах, де аграрне виробництво є основним джерелом зайнятості. Інвестиції сприяють створенню нових робочих місць, підвищенню рівня життя населення, розвитку соціальної інфраструктури та зниженню рівня безробіття [13].

4. *Екологічна стійкість*. Інвестиції в екологічно безпечні технології та органічне виробництво дозволяють зменшити негативний вплив аграрної діяльності на навколишнє середовище, сприяючи раціональному використанню природних ресурсів і збереженню біорізноманіття [26].

5. *Підвищення експортного потенціалу*. Інвестиції дозволяють агропідприємствам виробляти продукцію, яка відповідає міжнародним стандартам якості, що, своєю чергою, відкриває можливості для виходу на зовнішні ринки. Це сприяє не лише зміцненню позицій аграрного сектору на глобальній арені, але й сприяє стабільному притоку валютних надходжень до країни [17].

Загалом, інвестиції в аграрний сектор є багатофункціональним інструментом, який забезпечує комплексний розвиток економічної, соціальної та екологічної сфер. Для аграрних підприємств Львівської області, де сільське господарство є однією з провідних галузей економіки, питання інвестиційної привабливості та ефективного використання інвестицій набувають особливого значення. Інвестиції в аграрний сектор можуть стимулювати зростання місцевої економіки, підвищувати якість життя населення, підтримувати екологічний баланс та забезпечувати довгостроковий розвиток регіону.

Економісти завжди вважали, що інвестиції є важливою частиною ефективної економіки. Зрозуміло, що інвестиції визначають шлях розвитку країни та мають значний вплив на ефективність господарської діяльності, економічні та соціальні перетворення та загальний розвиток суспільства. Крім того, на розвиток виробництва в мікро- та макроекономіці впливає інвестиційна діяльність. На рівні підприємства інвестиції сприяють науковій роботі, вдосконаленню продукції та технічному оновленню [16].

Інвестиції на національному рівні підвищують інвестиційний клімат, підвищують конкурентоспроможність економіки та сприяють зростанню національного доходу, що призводить до збільшення виробництва. Таким чином, активність на інвестиційних ринках є однією з основних передумов ефективного розвитку будь-якої економіки. Це досягається шляхом збільшення обсягів

залучених капіталів і їх найбільш ефективного використання в різних областях. Зважаючи на те, що жодна країна на Землі не може досягти бажаного рівня прогресу у національному виробництві лише за допомогою власних ресурсів, інвестиції у новітні наукові розробки формують техніковиробничий потенціал галузі або країни в цілому, що визначає певну лідерську позицію держави на світовому ринку. Важливо пам'ятати, що термін «інвестиція» має важливе значення та має своє визначення [18].

Інвестиції – це інвестування грошей з наміром отримати прибуток у майбутньому. Вони компенсують ризики втрати залучених ресурсів через інфляцію, нестабільний ринок та інші небезпеки. Таким чином, інвестиції є не просто способом вкладення грошей; вони також забезпечують прибутковість і стабільність залучених коштів. У сфері вітчизняного наукового дослідження інвестиційної діяльності існує широкий спектр тлумачень терміну, що може бути пов'язано з історичним контекстом і розвитком економічної системи [24].

З іншого боку, згідно з чинним законодавством України, інвестиціями вважаються всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які використовуються в бізнесі та інших видах діяльності з метою створення вартості або позитивних соціальних змін. Таким чином, важлива роль, яку відіграє інвестиційна діяльність у розвитку економіки країни, і правильне розуміння інвестиційного процесу та ефективного використання цього процесу є критично важливими для досягнення стійкого та постійного економічного зростання [30].

У більш широкому розумінні цей термін охоплює будь-які показники, пов'язані з політикою, географією, історією, культурою, правом, соціально-економічними, організаційними та фінансовими сферами, а також наявність або відсутність природних ресурсів, демографічну ситуацію, рівень розвитку законодавчої бази, валютною та фіскальною політикою, прозорістю та стабільністю економічної системи. Таким чином, як вітчизняні, так і зарубіжні інвестори враховують ці фактори при прийнятті рішень про інвестування [8].

Понад сто законів та багато інших нормативних актів складають цінну правову систему, яка регулює інвестиційну діяльність [1]. Найвідоміші з них включають Закон України про цінні папери та фондову біржу, Закон України про державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україну та Закон України "Про іноземні інвестиції". Ці нормативно-правові акти визначають характер інвестицій у країні. Відповідно до цих законів всі інвестори мають однакові права на:

- ✓ інвестування в будь-якій формі;
- ✓ вільне розпорядження активами (об'єктами інвестування); • незалежне визначення цілей, напрямків, обсягів та видів інвестицій;
- ✓ залучення інших учасників інвестиційного процесу (зазвичай через конкурс або торги) для реалізації певного проекту; і
- ✓ контроль за цільовим фінансуванням. Розвиток економіки залежить від інвестицій.

Це ідея описує, як капітал, ресурси та фінанси вкладаються в різні проекти з метою підвищення продуктивності, прибутковості та конкурентоспроможності [11]. Інвестиції в забезпечення передбачають інвестування грошей у різні активи, такі як обладнання, нерухомість, фінансові інструменти та машини, з метою отримання прибутку в майбутньому. Це може бути як довгострокові інвестиції, спрямовані на розробку нових технологій і виробництва, так і короткострокові інвестиції, спрямовані на ліквідні активи та оборотні кошти.

Як і для більшості інших економічних категорій, термін «інвестиційна діяльність» має багато тлумачень залежно від ситуації, сфери використання тощо. Нижче наведено найбільш точні та різноманітні визначення поняття «інвестиційна діяльність» (табл. 1.1).

У Законі «Про інвестиційну діяльність» визначення інвестиційної діяльності обмежується поняттям «інвестиції», яке законодавство визначає як «всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті яких створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект» [1].

Таблиця 1.1. Різноманітність підходів до визначення поняття «інвестиційна діяльність»

Підхід	Визначення поняття	Наукові теорії
<i>Економічний</i>	Інвестиційна діяльність — це процес довгострокового вкладення капіталу з метою отримання доходу або досягнення інших економічних вигод	Економічна теорія інвестиційного менеджменту
<i>Фінансовий</i>	Інвестиційна діяльність полягає у використанні фінансових ресурсів для придбання активів (основних і оборотних), які забезпечують зростання доходів та прибутковості підприємства	Фінансовий аналіз підприємств
<i>Управлінський</i>	Інвестиційна діяльність охоплює планування, реалізацію та контроль проектів, спрямованих на розвиток або оновлення матеріально-технічної бази компанії	Теорія інвестиційного управління
<i>Інноваційний</i>	Це діяльність, спрямована на вкладення коштів у нові технології, модернізацію виробництва та впровадження інновацій з метою підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємства	Інноваційний менеджмент
<i>Юридичний</i>	Інвестиційна діяльність — це сукупність правових дій, пов'язаних із вкладенням капіталу в об'єкти підприємницької діяльності, які регулюються законодавством	Господарське право
<i>Соціальний</i>	Це вид діяльності, спрямований на підвищення соціально-економічного рівня життя через створення нових робочих місць, покращення інфраструктури та розвиток регіонів	Соціально-економічна теорія
<i>Екологічний</i>	Інвестиційна діяльність включає інвестування у проекти, що сприяють збереженню довкілля, раціональному використанню природних ресурсів та зниженню екологічного навантаження	Екологічна економіка

**сформовано автором*

Інвестиційна діяльність аграрних підприємств є важливим елементом розвитку сільського господарства, адже забезпечує оновлення матеріально-

технічної бази, підвищення конкурентоспроможності та ефективності виробництва. Інвестиції в аграрний сектор включають не лише фінансові вкладення, а й технологічні інновації, покращення інфраструктури та оптимізацію управлінських процесів, що дає можливість агропідприємствам реагувати на змінні ринкові умови та екологічні виклики.

Наведемо складові інвестиційної діяльності аграрних підприємств (рис.1.2):

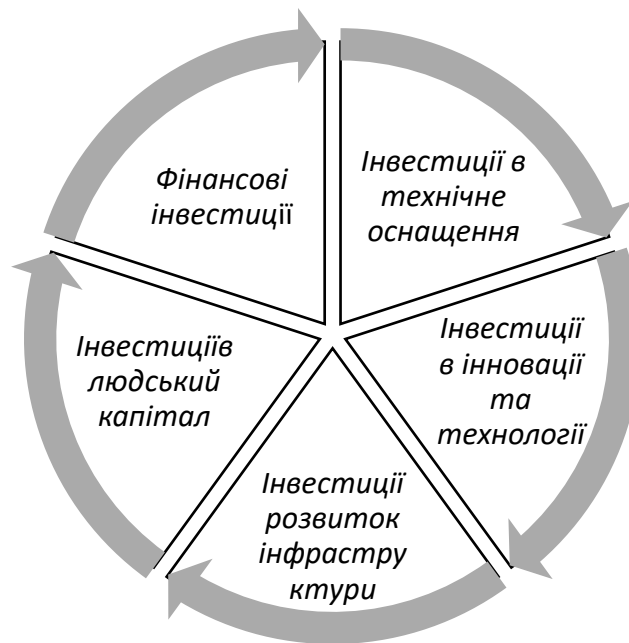

Рис. 1.2. Складові інвестиційної діяльності аграрних підприємств*

*Сформовано автором

1. *Фінансові інвестиції*. Аграрні підприємства потребують значних капіталовкладень для закупівлі сучасної техніки, розширення виробничих площ, побудови або реконструкції складських приміщень та інших об'єктів інфраструктури. Це включає як власні ресурси підприємств, так і залучені кошти через кредити, державні гранти, інвестиційні фонди чи залучення приватних інвесторів.

2. *Інвестиції в технічне оснащення*. Сучасне сільське господарство потребує високотехнологічного обладнання, що забезпечує підвищену продуктивність і точність виконання робіт. Такі вкладення включають трактори, комбайни, дрони для моніторингу полів, системи автоматизації для оптимізації

управління процесами. Інвестиції в техніку дозволяють агропідприємствам підвищити продуктивність і зменшити витрати, що позитивно впливає на економічні показники.

3. *Інвестиції в інновації та технології.* Інновації та сучасні технології в аграрній сфері сприяють оптимізації ресурсів, ефективному використанню добрив та засобів захисту рослин, зниженню втрат продукції. Використання цифрових рішень, таких як системи управління ресурсами (ERP-системи), точне землеробство, аналіз ґрунтів, допомагає підприємствам приймати обґрунтовані рішення та підвищувати якість продукції.

4. *Людський капітал.* Інвестиції в навчання та розвиток персоналу є ключовими для впровадження новітніх технологій та підвищення продуктивності. Підприємства, які надають пріоритет підвищенню кваліфікації своїх працівників, можуть краще адаптуватися до інноваційних змін, підвищуючи при цьому ефективність виробництва та якість продукції.

5. *Інфраструктура.* Для аграрних підприємств важливим елементом інвестиційної діяльності є розвиток транспортної та складської інфраструктури, яка забезпечує збереження, обробку та транспортування продукції з мінімальними втратами. Це особливо актуально для збереження якості продукції та виходу на зовнішні ринки, де питання логістики є критичним.

Інвестиційна діяльність забезпечує аграрним підприємствам можливість розширювати виробництво, оптимізувати виробничі процеси та підвищувати прибутковість. Завдяки інвестиціям агропідприємства можуть швидше реагувати на зміни в ринкових умовах, запроваджувати новітні технології, що підвищує їхню конкурентоспроможність та забезпечує сталість бізнесу. Крім того, інвестиції сприяють розвитку сільських територій, підвищують рівень зайнятості в сільських регіонах і сприяють розвитку місцевої економіки [13].

Особливого значення інвестиції набувають в умовах кліматичних змін, які впливають на врожайність та умови для ведення сільського господарства. Інвестування в адаптаційні технології, такі як зрошення, теплиці, сортувальні

системи, дозволяє аграрним підприємствам зменшити залежність від погодних факторів та забезпечити стабільні результати виробництва.

Проблеми інвестиційної діяльності аграрних підприємств. На жаль, інвестиційна діяльність аграрних підприємств часто стикається з перешкодами, такими як [23]:

- ✓ Недостатність фінансових ресурсів та обмежений доступ до кредитних ресурсів, зокрема через високу процентну ставку або недостатню кредитну підтримку;
- ✓ Недостатність державної підтримки у вигляді субсидій або податкових пільг;
- ✓ Високі ризики, пов'язані з природно-кліматичними умовами, які роблять аграрний сектор менш привабливим для інвесторів;
- ✓ Брак кваліфікованих кадрів та невисока обізнаність про сучасні технології серед працівників аграрних підприємств.

Для успішного розвитку інвестиційної діяльності в аграрному секторі важливо забезпечити сприятливі умови для залучення інвестицій, зокрема через підтримку з боку держави, створення ефективної фінансово-кредитної інфраструктури, вдосконалення системи страхування сільськогосподарської діяльності, а також розробку механізмів управління ризиками. Інтеграція інноваційних технологій, співпраця з міжнародними партнерами, впровадження стандартів якості – усе це може забезпечити підвищення інвестиційної привабливості аграрних підприємств та сприяти розвитку сільського господарства.

Об'єктами інвестиційної діяльності виступають різні види майна, включаючи основні засоби та оборотні активи у всіх галузях економіки, а також цінні папери (окрім векселів), цільові грошові внески, науково-технічні розробки, інтелектуальні цінності, інші активи та майнові права. Суб'єктами інвестиційної діяльності можуть бути як фізичні та юридичні особи України та іноземних держав, так і самі держави.

Інвестори – це суб'єкти інвестиційної діяльності, які приймають рішення про інвестування власних, позикових чи залучених майнових або інтелектуальних ресурсів в об'єкти інвестування. Вони можуть виступати як вкладники, кредитори, покупці та виконувати інші ролі, передбачені інвестиційним процесом.

До учасників інвестиційної діяльності належать фізичні та юридичні особи України й інших країн, які беруть участь у реалізації інвестиційних проектів, виступаючи як виконавці замовлень або діючи за дорученням інвестора.

1.2 Види та форми інвестицій в аграрній сфері

Аграрний сектор є однією з ключових галузей економіки, що забезпечує продовольчу безпеку країни, а також сприяє розвитку сільських територій, створенню робочих місць та стабільному економічному зростанню. Для підтримки та розвитку агропідприємств необхідні постійні інвестиції, які сприяють підвищенню продуктивності, якості продукції та конкурентоспроможності. Розуміння видів і форм інвестицій в аграрній сфері є важливим для формування оптимальної інвестиційної політики як на рівні держави, так і для самих підприємств.

Пропонуємо класифікацію особливостей інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, узагальнюючи багаторічний досвід інвестування сільського господарства, досягнення вчених-економістів, які досліджували ці питання, а також власний досвід автора (рис. 1.3).

Інвестиції в аграрній сфері класифікуються за різними критеріями, зокрема за джерелами фінансування, об'єктами інвестування, термінами вкладення та рівнем ризику [23].

1. За джерелами фінансування:

- Власні інвестиції – капіталовкладення, здійснені за рахунок коштів агропідприємства, зокрема прибутків, амортизаційних відрахувань, або за рахунок внутрішніх резервів.

- Залучені інвестиції – фінансування, отримане ззовні, наприклад, через кредити, позики, кошти інвесторів, лізингові угоди тощо.

- Державні інвестиції – підтримка з боку держави у формі субсидій, грантів, податкових пільг для сільськогосподарських підприємств.

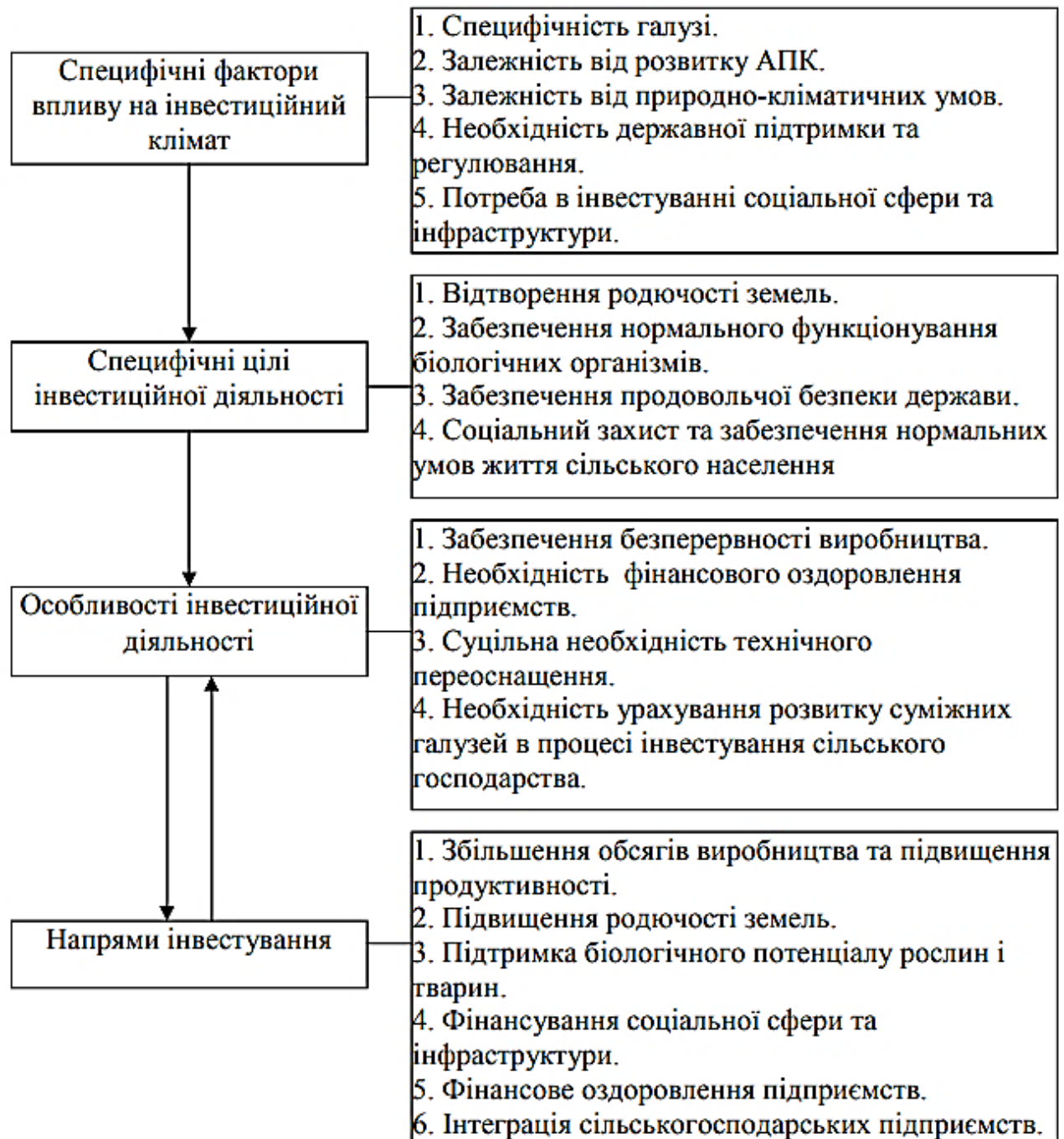

Рис. 1.3. Класифікація характеристик інвестиційної діяльності аграрних підприємств*

*сформовано на основі [18]

- Міжнародні інвестиції – вкладення, здійснені іноземними інвесторами, які можуть бути представлені як прямі інвестиції, так і фінансова допомога міжнародних організацій.

2. За об'єктами інвестування:

- Основні фонди – інвестиції в придбання та модернізацію сільськогосподарської техніки, будівництво складів, фермерських господарств, встановлення обладнання тощо.

- Оборотні кошти – інвестиції, спрямовані на закупівлю насіння, добрив, засобів захисту рослин, кормів для тваринництва тощо.

- Інноваційні інвестиції – вкладення в наукові розробки, нові технології, автоматизацію виробництва, що сприяють оптимізації аграрного виробництва та підвищенню продуктивності.

- Інвестиції в людський капітал – включають витрати на підвищення кваліфікації працівників, навчання новітнім технологіям, що є важливим фактором для ефективної діяльності аграрних підприємств.

3. За термінами вкладення [16]:

- Короткострокові інвестиції (до 1 року) – зазвичай спрямовані на забезпечення поточних потреб підприємства, таких як закупівля насіння чи добрив.

- Середньострокові інвестиції (1–5 років) – включають інвестиції в технологічне обладнання або інфраструктуру, яка підвищує продуктивність.

- Довгострокові інвестиції (більше 5 років) – вкладення, орієнтовані на значне розширення або модернізацію підприємства, наприклад, будівництво ферм, теплиць, зрошувальних систем.

4. За рівнем ризику:

- Безпечні інвестиції – проекти з низьким ризиком, які передбачають стабільний, хоча й відносно невеликий дохід.

- Високоризиковані інвестиції – інвестиції, пов'язані з новими технологіями чи проектами, які можуть мати високу дохідність, але також і значні ризики.

Форми інвестицій відображають способи залучення та використання інвестиційних ресурсів і можуть бути представлені наступними варіантами [24]:

1. Прямі інвестиції – це вкладення в реальні активи агропідприємства, такі як купівля земельних ділянок, будівництво фермерських господарств, придбання обладнання. Прямі інвестиції дозволяють інвестору безпосередньо брати участь у діяльності підприємства та впливати на управлінські рішення.

2. Портфельні інвестиції – це вкладення у фінансові інструменти (акції, облігації) агропідприємств. Інвестори, що здійснюють портфельні інвестиції, зазвичай не беруть участі в управлінні компанією, але отримують дохід у вигляді дивідендів або процентів.

3. Лізинг – форма інвестування, що дозволяє аграрним підприємствам користуватися технікою, обладнанням чи іншими ресурсами без їхньої купівлі. Це забезпечує підприємства необхідними ресурсами для виробництва без значних одноразових витрат.

4. Інноваційний капітал – форма інвестування, яка спрямована на розробку та впровадження нових технологій, автоматизацію та оптимізацію процесів у сільському господарстві. Інвестиції в інновації дозволяють підприємствам залишатися конкурентоспроможними та знижувати витрати на виробництво.

5. Спільні інвестиції – залучення ресурсів кількох інвесторів (у т.ч. з міжнародним капіталом), яке дає змогу реалізувати масштабні проекти, що потребують значних капіталовкладень. Спільні інвестиції можуть полегшити доступ аграрних підприємств до міжнародного ринку та забезпечити обмін досвідом.

6. Державна підтримка і субсидії – особлива форма інвестицій, що включає пряме фінансування з боку держави, компенсації процентних ставок, податкові пільги тощо. Державні субсидії мають велике значення для аграрного сектора, оскільки забезпечують додаткові ресурси для модернізації підприємств.

Інвестиції в аграрній сфері створюють основу для розвитку галузі, підвищення її ефективності та стійкості [22]. Різні види та форми інвестування дозволяють агропідприємствам адаптуватися до сучасних умов, знижувати витрати, впроваджувати нові технології, покращувати якість продукції та зменшувати негативний вплив на довкілля. Формування оптимальної

інвестиційної політики з урахуванням можливостей підприємства та потреб ринку є запорукою успіху аграрного бізнесу та забезпечує його стабільний розвиток у довгостроковій перспективі [13].

1.3. Фактори, що впливають на інвестиційну діяльність аграрних підприємств

Інвестиційна діяльність аграрних підприємств формується під впливом великої кількості різноманітних факторів, які можуть сприяти або обмежувати процес залучення капіталу в аграрний сектор (рис. 1.4). Умовно їх можна розділити на зовнішні та внутрішні фактори.

Зовнішні фактори	Внутрішні фактори
<ul style="list-style-type: none"> • Економічна ситуація в країні • Державна політика та підтримка аграрного сектору • Правове та регуляторне середовище • Фінансово-кредитна система • Ринкові умови • Технологічний розвиток і доступ до інновацій 	<ul style="list-style-type: none"> • Фінансовий стан підприємства • Наявність матеріально-технічної бази • Кадровий потенціал • Стратегічне планування та управління • Виробничі можливості та спеціалізація • Рівень технологічної готовності до впровадження інновацій

Рис. 1.4. Фактори, які можуть сприяти або обмежувати процес залучення інвестицій в аграрний сектор*

**сформовано автором*

Кожна з цих груп чинників має вагоме значення та впливає на рішення підприємств щодо обсягів, видів і форм інвестування, а також на їхню здатність ефективно використовувати залучені ресурси для забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності.

Зовнішні фактори інвестиційної діяльності формуються під впливом макроекономічних умов, державної політики, фінансово-кредитної системи, ринкових умов та інших чинників, які не залежать від самого аграрного підприємства, проте значною мірою впливають на його здатність залучати і використовувати інвестиції.

1. Економічна ситуація в країні. Рівень економічної стабільності, зростання або спад валового внутрішнього продукту, інфляція, зайнятість населення та інші показники загальноекономічного стану прямо впливають на інвестиційну привабливість аграрного сектора. У періоди економічної стабільності підприємства зазвичай мають більше можливостей залучати інвестиції, тоді як під час економічних криз інвестиційна активність скорочується через високу невизначеність і ризику.

2. Державна політика та підтримка аграрного сектора. Наявність державних програм підтримки аграрного сектора, субсидій, пільгових кредитів, податкових пільг, фінансових компенсацій має вагомим значенням для залучення інвестицій. Активна підтримка держави створює сприятливе середовище для інвестицій і мотивує інвесторів вкладати кошти в аграрний сектор.

3. Правове та регуляторне середовище. Правова база, що регулює аграрну та інвестиційну діяльність, повинна бути прозорою та стабільною. Надійний правовий захист інвесторів, чіткі правила щодо ведення бізнесу, зокрема в земельних відносинах, і належне дотримання прав власності сприяють залученню інвестицій. Несприятливе регулювання або надмірна бюрократія можуть, навпаки, відлякувати інвесторів.

4. Фінансово-кредитна система. Наявність доступних фінансових ресурсів, рівень процентних ставок за кредитами, лізингові можливості та інші механізми фінансування інвестицій відіграють ключову роль у розвитку аграрних підприємств. Високі процентні ставки, недостатня доступність довгострокових кредитів, обмеження на отримання фінансування можуть стримувати інвестиційну активність.

5. Ринкові умови. Стан аграрного ринку, ціни на продукцію, рівень конкуренції та умови збуту впливають на інвестиційні рішення підприємств. Високий попит на продукцію, стабільні ціни, можливість експорту значно підвищують інвестиційну привабливість аграрного бізнесу. З іншого боку, нестабільність ринку або різкі коливання цін на продукцію можуть стати перешкодою для прийняття інвестиційних рішень.

6. Технологічний розвиток і доступ до інновацій. Рівень технологічного розвитку країни, а також доступ до сучасних технологій та інноваційних рішень впливають на можливості аграрних підприємств щодо модернізації виробництва та підвищення продуктивності. Інвестиції в новітні технології є вирішальним фактором для підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Внутрішні фактори безпосередньо залежать від самого підприємства та включають ресурси, фінансовий стан, кадрову політику, стратегічне планування тощо. Ці чинники визначають здатність підприємства залучати інвестиції та ефективно їх використовувати для розвитку.

1. Фінансовий стан підприємства. Показники фінансової стійкості, ліквідності, прибутковості, а також наявність власного капіталу визначають спроможність підприємства інвестувати в розвиток. Підприємства з недостатньою ліквідністю або збиткові, як правило, мають обмежені можливості для залучення додаткового фінансування і здійснення інвестицій.

2. Наявність матеріально-технічної бази. Рівень зношеності основних фондів, наявність сучасної техніки, обладнання, інфраструктури впливають на потребу підприємства у нових інвестиціях. Підприємства з застарілим обладнанням потребують більших капіталовкладень для модернізації, тоді як підприємства з сучасною матеріально-технічною базою можуть більше уваги приділяти інноваціям.

3. Кадровий потенціал. Рівень кваліфікації працівників, наявність професійних кадрів, здатність працівників адаптуватися до нових технологій є важливими факторами для ефективного реалізації інвестиційних проектів.

Підприємства, які вкладають у підвищення кваліфікації свого персоналу, мають більше шансів на успішну реалізацію інвестиційних проектів.

4. Стратегічне планування та управління. Чітка інвестиційна стратегія, ефективне управління інвестиційними проектами, наявність планів розвитку відіграють важливу роль у залученні інвестицій. Підприємства, які мають довгострокове бачення та розроблені бізнес-плани, є більш привабливими для інвесторів і мають більше шансів на успішне залучення ресурсів.

5. Виробничі можливості та спеціалізація. Тип і розмір підприємства, його спеціалізація (тваринництво, рослинництво, переробка), а також масштаби діяльності впливають на інвестиційну привабливість. Підприємства, що спеціалізуються на високоприбуткових видах продукції або мають великі виробничі потужності, зазвичай мають більше можливостей для залучення інвестицій.

6. Рівень технологічної готовності до впровадження інновацій. Готовність підприємства до використання нових технологій, наявність попередніх інноваційних проектів, інвестиції в наукові дослідження та розробки є важливим фактором для зростання та підвищення ефективності. Підприємства, що інвестують у сучасні технології, автоматизацію та інновації, стають більш конкурентоспроможними на ринку.

Фактори, що впливають на інвестиційну діяльність аграрних підприємств, часто діють у взаємозв'язку. Так, економічна стабільність країни сприяє розвитку фінансово-кредитної системи, що полегшує доступ підприємств до фінансових ресурсів. Державна підтримка може покращити фінансовий стан підприємства і надати необхідні стимули для модернізації. Таким чином, розуміння комплексного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів є необхідним для розробки ефективної інвестиційної політики та забезпечення сталого розвитку аграрних підприємств.

1.4 Критерії оцінки ефективності інвестиційних проектів в аграрному секторі

Оцінка ефективності інвестиційних проектів є одним із найважливіших етапів інвестиційного процесу, який дозволяє визначити доцільність вкладення ресурсів у той чи інший проект. В аграрному секторі інвестиції пов'язані з підвищеним ризиком і часто мають довгостроковий характер, тому необхідність у ретельній оцінці таких проектів є особливо актуальною. Використання спеціалізованих критеріїв дозволяє врахувати особливості аграрної діяльності, серед яких сезонність, залежність від природних умов, низька рентабельність багатьох видів продукції, високий рівень конкуренції та інші фактори.

Основні критерії оцінки ефективності інвестиційних проектів

Для оцінки інвестиційних проектів в аграрному секторі застосовуються різні критерії, які дають змогу оцінити не лише фінансову доцільність, але й врахувати економічні, соціальні та екологічні аспекти. До основних критеріїв, які використовуються для оцінки ефективності інвестиційних проектів, належать наступні:

1. *Чиста теперішня вартість* (Net Present Value, NPV). Чиста теперішня вартість є одним із найважливіших критеріїв оцінки інвестиційних проектів. Вона визначається як різниця між теперішньою вартістю грошових потоків, які генерує проект, та початковими інвестиціями. Якщо NPV проекту є позитивною, це означає, що проект генерує прибуток понад інвестовану суму і є економічно доцільним. У випадку аграрного сектору, де є значна залежність від природних умов та цін на продукцію, застосування NPV дозволяє врахувати ризики та спрогнозувати майбутній дохід.

2. *Внутрішня норма прибутковості* (Internal Rate of Return, IRR). IRR – це ставка дисконту, при якій теперішня вартість грошових потоків проекту дорівнює нулю. Проект вважається привабливим для інвестування, якщо значення IRR перевищує вартість капіталу. Для аграрних підприємств IRR є важливим показником, оскільки дозволяє оцінити рентабельність інвестицій в

умовах нестабільних ринків та врахувати можливі коливання цін на продукцію. Умови проекту, за яких IRR перевищує середню рентабельність у галузі, свідчать про конкурентну перевагу проекту.

3. *Індекс прибутковості (Profitability Index, PI)*. Індекс прибутковості визначається як відношення теперішньої вартості майбутніх грошових потоків до початкових інвестицій. Значення PI більше одиниці свідчить про доцільність проекту. PI є простим та зручним у використанні показником, який дозволяє швидко оцінити рівень рентабельності інвестицій.

4. *Термін окупності (Payback Period)*. Термін окупності є періодом, за який інвестиційні витрати на проект будуть компенсовані за рахунок генерованих ним доходів. У випадку аграрного сектору цей показник є важливим, оскільки дозволяє визначити, наскільки швидко інвестор зможе повернути свої вкладення. Аграрні проекти, особливо в рослинництві та тваринництві, часто потребують тривалого періоду окупності через сезонність виробництва. Коротший термін окупності свідчить про менший ризик для інвестора, оскільки повернення інвестицій відбувається швидше.

5. *Рентабельність інвестицій (Return on Investment, ROI)*. ROI показує співвідношення між доходами, отриманими від інвестицій, та їхньою загальною вартістю. ROI дозволяє швидко оцінити, наскільки ефективним буде використання вкладених коштів. Для аграрного сектору, де дохідність може залежати від таких чинників, як погода та ціни на ринку, ROI дозволяє швидко оцінити перспективи проекту.

Крім загальноприйнятих фінансових критеріїв, в аграрному секторі варто також враховувати низку специфічних критеріїв, що пов'язані з особливостями діяльності цього сектору (рис. 1.5).

1. *Екологічна ефективність проекту*. Врахування екологічних критеріїв є важливим для аграрного сектору, оскільки сільськогосподарська діяльність значною мірою впливає на навколишнє середовище. Екологічна ефективність проекту передбачає оцінку його впливу на ґрунти, водні ресурси, повітря, біорізноманіття тощо. Проекти, які використовують органічні або екологічно

чисті методи виробництва, можуть бути менш прибутковими у короткостроковій перспективі, проте сприяють сталому розвитку і збереженню ресурсів.

2. *Соціальна ефективність.* Інвестиційні проекти в аграрному секторі часто мають соціальний вплив на місцеві громади, створюючи робочі місця, сприяючи розвитку інфраструктури та підвищенню якості життя населення.

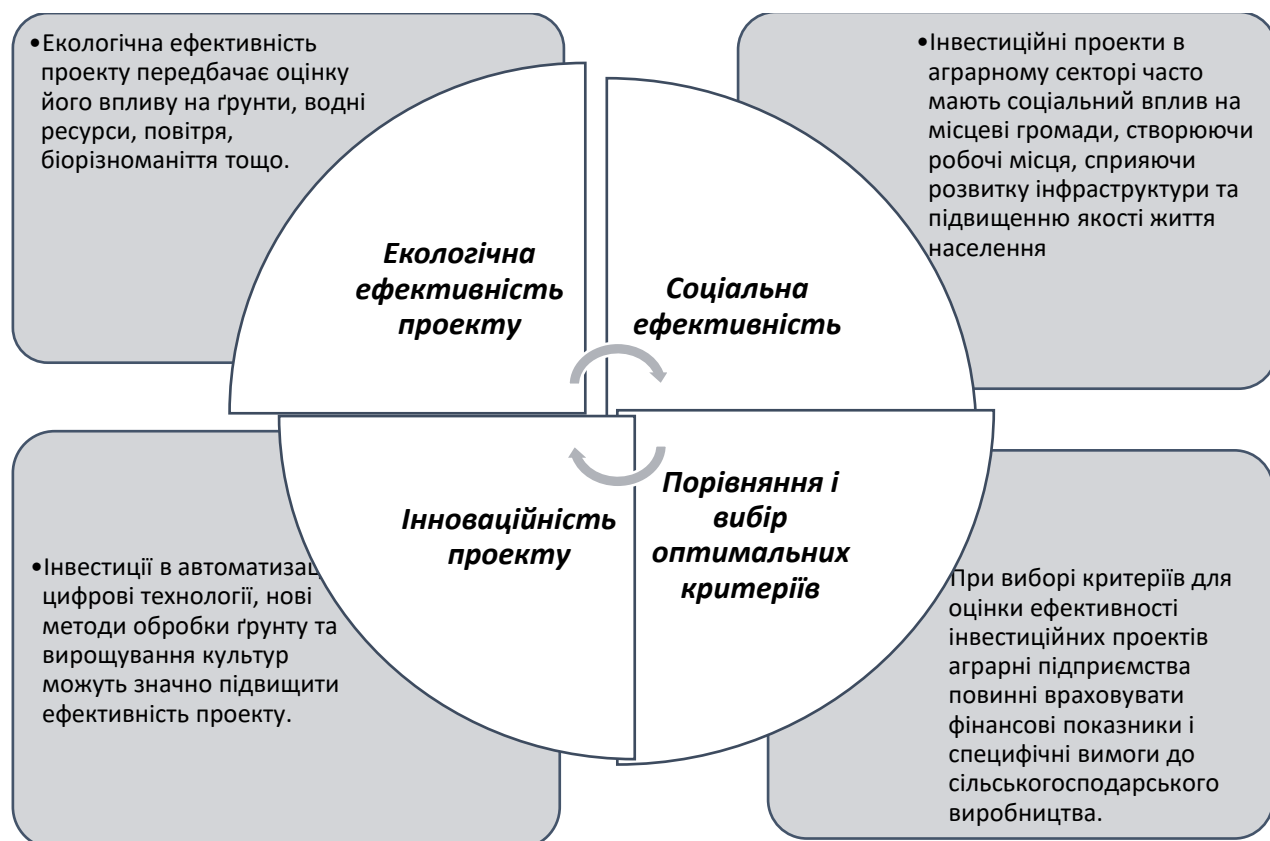

Рис.1.5. Специфічні критерії для аграрного сектору, які використовуються для оцінки ефективності інвестиційних проектів*

*сформовано автором

Оцінка соціальної ефективності включає такі показники, як кількість створених робочих місць, підвищення доходів місцевого населення, покращення умов життя тощо. Соціально орієнтовані проекти часто отримують підтримку з боку держави та місцевих органів влади, що може позитивно вплинути на їхню ефективність.

3. *Інноваційність проекту.* У сучасних умовах важливо враховувати рівень інноваційності проекту, оскільки використання новітніх технологій і підходів дозволяє значно підвищити продуктивність та конкурентоспроможність

аграрного підприємства. Інвестиції в автоматизацію, цифрові технології, нові методи обробки ґрунту та вирощування культур можуть значно підвищити ефективність проекту. Інноваційні проекти мають потенціал для отримання довгострокових вигод та виходу на нові ринки.

4. Порівняння і вибір оптимальних критеріїв. При виборі критеріїв для оцінки ефективності інвестиційних проектів аграрні підприємства повинні враховувати як фінансові показники, так і специфічні вимоги до сільськогосподарського виробництва. Поєднання різних критеріїв дозволяє отримати більш повну картину про потенційні результати інвестиційного проекту і обрати найбільш вигідний варіант для розвитку підприємства.

Особливості сучасного стану аграрної сфери пов'язані з тим, що до початку реформ держава брала значну участь у фінансуванні капітальних вкладень у сільське господарство, але зараз вона майже не бере участь у цьому. Крім того, не було створено достатньої регулюючої підтримки, зокрема не було створено належного сприятливого інвестиційного клімату [4], хоча окремі елементи регулювання, такі як спеціальний режим оподаткування, цінове регулювання та спеціальна кредитна підтримка, сьогодні активно використовуються.

Наявність різноманітних форм господарювання на селі, а також таких специфічних суб'єктів господарювання, як присадибні господарства населення, є особливостями інвестиційної діяльності. Хоча більшість експертів не відносить їх до АПК, вони виробляють значну продукцію, що робить їх важливими в аграрній інвестиційній політиці держави.

Викладене зумовлює певні напрями інвестування в сільське господарство. Перш за все це стосується збільшення виробництва та продуктивності, підвищення родючості земель, збереження біологічного потенціалу рослин і тварин, фінансування інфраструктури та соціальної сфери, фінансове оздоровлення підприємств тощо.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Загальна характеристика аграрного сектора Львівської області

Львівська область є однією з найбільш аграрних областей України, яка має значні перспективи розвитку економіки. У плані інвестицій у сільськогосподарську та сферу збуту прикордонна область є однією з найбільш перспективних. Продажі можуть відбуватися не лише на внутрішньому ринку, а можливість експорту дозволяє залучати постійні інвестиційні ресурси.

Природні умови Львівської області вражають різноманітністю та багатством природних ресурсів. Загалом район добре забезпечений мінеральними сировинами.

Львівська область має помірно-континентальний клімат. Вплив Атлантичного океану, континентальних повітряних мас і велика кількість опадів формують його. Зима відносно тепла, з частими відлигами, а літо тепле, але не жарке, іноді прохолодне, з великою кількістю днів, коли є хмари та дощ.

Неприємні агрокліматичні явища включають тумани, ожеледь, зливові дощі з градом, сильні вітри та весняні заморозки. Вони часто негативно впливають на озимі культури, які можуть потерпати взимку. Більшість Львівської області знаходиться у вологій, помірно теплій агрокліматичній зоні. Лише південнозахідна частина знаходиться у Карпатському агрокліматичному районі вертикальної кліматичної зональності.

Агропродовольча система Львівської області має сприятливі умови, але й ризики. Таким чином, інвестиційна привабливість потребує значного захисту. Такий захист може бути забезпечений і прогнозований під час інвестицій.

Львівська область є більш неіндустріальною, а зокрема аграрною. Агропромислові виробництва виробляють понад 80% усіх товарів агропромисловості та сільського господарства. Є машинобудівна, хімічна,

паливно-енергетична, лісова, деревообробна, целюлозно-паперова, легка та харчова промисловість, а також багатогалузеве сільське господарство та курортне господарство є сферами спеціалізації всеукраїнського поділу праці.

Економічна спеціалізація регіону є важливою частиною. Це пов'язано з тим, що ґрунтові та кліматичні умови сільськогосподарського виробництва на різних природних територіях відрізняються. Як показано в аналізі структури земельних угідь сільськогосподарських підприємств (див. рис. 2.1), У 2023 році загальна посівна площа сільськогосподарських культур становила 747,1 тис. га, збільшившись на 1,1 тис. га (на 0,1%), і на 108,8 тис. га (на 17,0%) порівняно з 2015 роком. Розміри посівних площ підприємств зменшилися на 0,5% порівняно з 2022 роком.

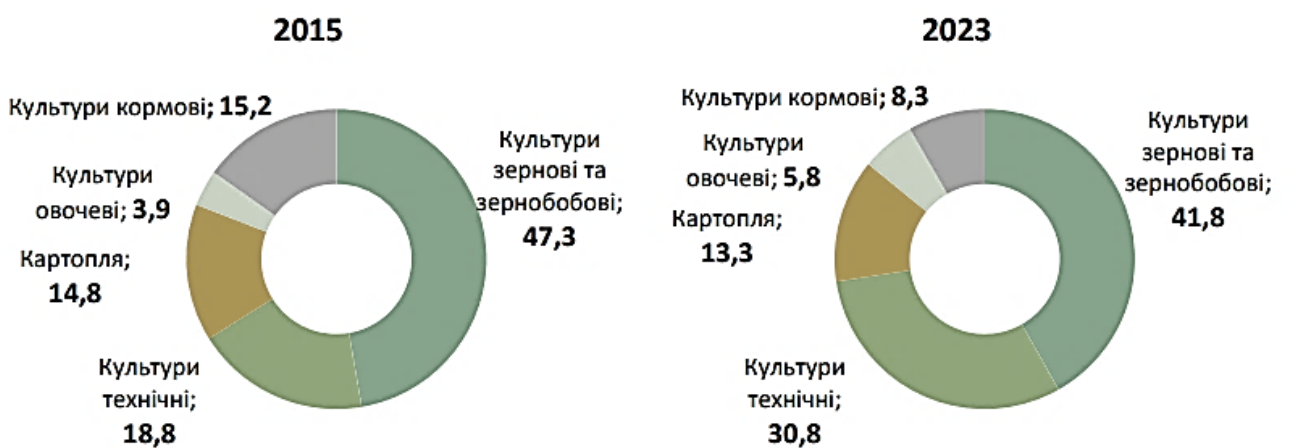

Рис. 2.1 Структура посівних площ сільськогосподарських культур (у %, порівняння 2015 і 2023 року)*

*сформовано за даними ГУС у Львівській обл.

За даними Головного управління статистики Львівської області, упродовж 2021–2023 років у сільському господарстві області спостерігалася помірна динаміка розвитку. У 2021 році загальний обсяг продукції сільського господарства становив 46,2 млрд грн у постійних цінах 2021 року. 2022 рік: незважаючи на виклики війни, обсяги зросли до 47,7 млрд грн (+3,2% до попереднього року). Зростання у 2023 р. продовжилося, досягнувши 48,1 млрд грн (+0,8% до 2022 року), завдяки покращенню показників у рослинництві.

Головні тенденції зображено на рис. 2.2.

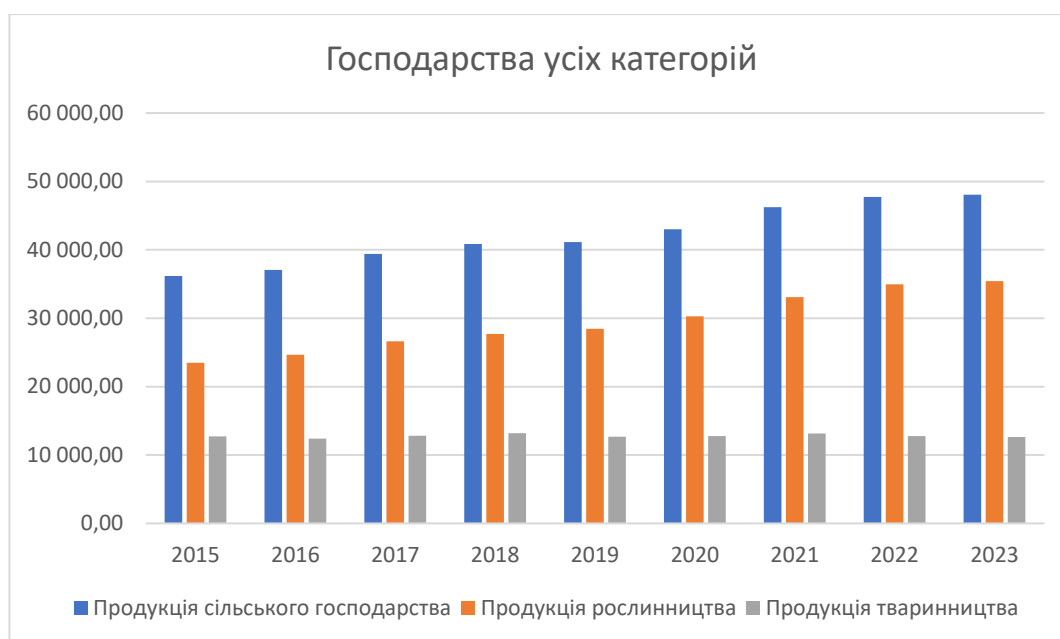

Рис. 2.2. Динаміка продукції сільського господарства Львівщини (млн.грн, у постійних цінах 2021 р.)*

*сформовано за даними ГУС у Львівській обл.

Сільськогосподарські підприємства демонстрували стабільне зростання продуктивності (+7,2% у 2023 році). Значне зростання у рослинництві (до 21,0 млрд грн у 2023 році). У господарствах населення відбулося скорочення частки продукції, особливо в тваринництві, через зміну фокусу на особисте споживання (рис. 2.3).

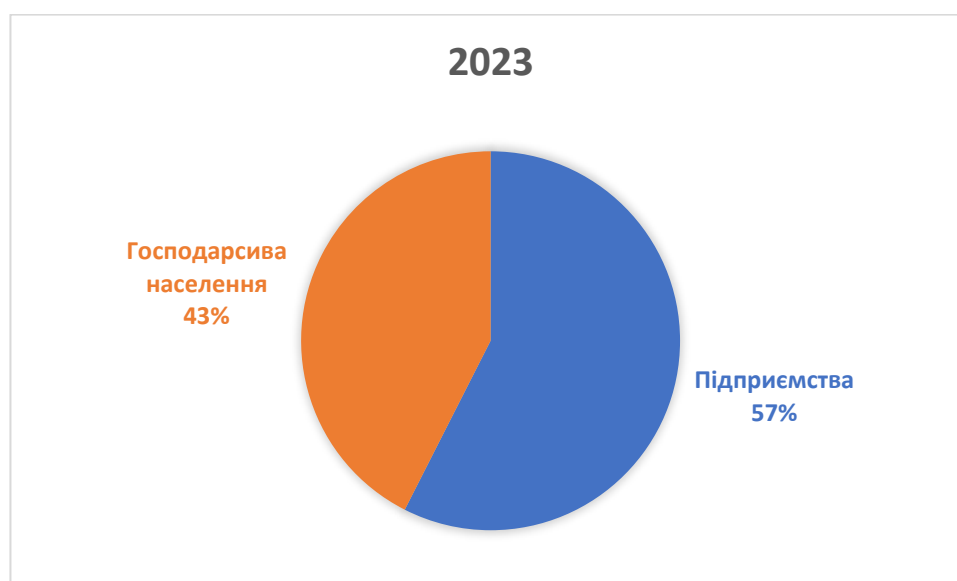

Рис. 2.3. Розподіл продукції сільського господарства між категоріями господарств, 2023 рік*

*сформовано за даними ГУС у Львівській обл.

Основним драйвером зростання залишалося рослинництво, особливо в сегменті зернових і технічних культур. Тваринництво поступово скорочувалося, зокрема через зниження виробництва в приватних господарствах. Загалом динаміка сільського господарства Львівщини є позитивною, попри зовнішні виклики.

Сировина, переробка та обслуговування складають агропромисловий комплекс регіону. Сільське господарство є його основним бізнесом, який спеціалізується на вирощуванні цукрових буряків, льону-довгунця, зернових культур і виробництві яловичини та м'яса птиці. Тваринництво займає перше місце в галузевій структурі сільського господарства, становлячи 61,8% валової продукції сільського господарства.

Рослинництво залишалося домінуючим напрямком із часткою близько 73–75% у загальній структурі (рис. 2.4). Основні культури: зернові, ріпак, соняшник, картопля. Урожайність цих культур зростала завдяки модернізації техніки та впровадженню нових сортів. Зростання за роками: 2021 рік: 33,1 млрд грн; 2022 рік: 34,9 млрд грн (+5,5%); 2023 рік: 35,4 млрд грн (+1,4%).

Рис. 2.4. Розподіл продукції сільського господарства за видами, 2023 рік*

*сформовано за даними ГУС у Львівській обл.

Частка тваринництва скоротилася з 28% у 2021 році до 26% у 2023 році. Основні показники: 2021 рік: 13,2 млрд грн; 2022 рік: 12,8 млрд грн (зниження на 3%, що обумовлено скороченням поголів'я худоби у приватних

господарствах). 2023 рік: 12,6 млрд грн (зниження на 1,6%, компенсоване ростом у птахівництві).

Загалом, у 2023 році спостерігалася тенденція до зростання обсягів виробництва у підприємствах завдяки модернізації, фінансовій підтримці та більшій рентабельності в масштабному виробництві. Господарства населення, хоч і знижують обсяги виробництва, залишаються важливими для локального забезпечення продуктами харчування.

У 2023 році у Львівській області було зафіксовано помітне зростання у галузі тваринництва. За попередніми даними, обсяги виробництва продукції тваринництва зросли приблизно на 10% у порівнянні з попереднім роком (рис. 2.5).

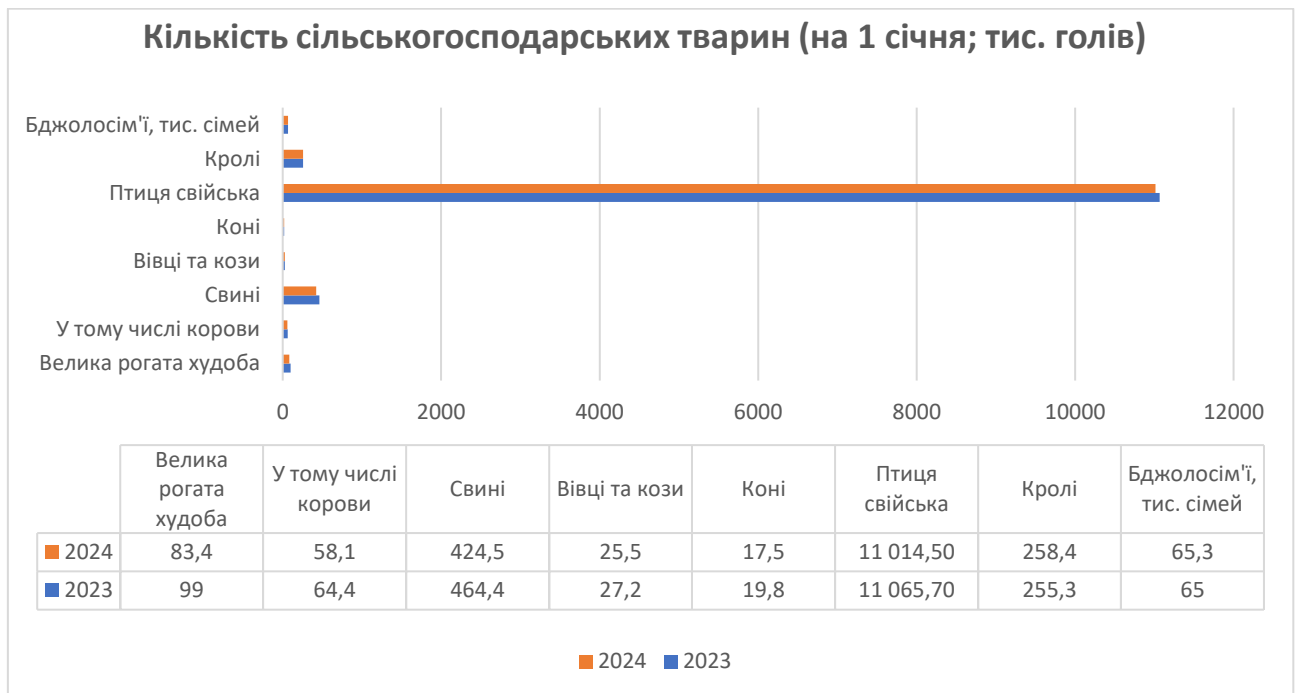

Рис. 2.5. Тваринництво Львівщини*

*сформовано за даними ГУС у Львівській обл.

Кількість поголів'я сільськогосподарських тварин також збільшилась. Наприклад, поголів'я великої рогатої худоби (ВРХ) зросло на 3,5%, свиней – на 15,3%, овець і кіз – на 15%, а птиці – на 1,6% (рис.2.5). Це стало можливим завдяки ефективним державним і регіональним програмам підтримки, а також міжнародній технічній допомозі.

2.2 Дослідження динаміки та структури інвестицій в аграрні підприємства регіону

Географічне розташування регіону є важливою конкурентною перевагою як для внутрішніх, так і для зовнішніх інвесторів.

У Львівській області є дев'ять пунктів пропуску з ЄС. У цьому районі є чудові природні та рекреаційні ресурси, а також найкращі кадрові та наукові можливості. Щорічно наші університети, які входять до числа найкращих в Україні, готують висококваліфікованих професіоналів у своїй галузі. Область має потужну освітню базу та є передовою в інформаційних технологіях. За час незалежності економіка регіону пережила значні зміни, включаючи розвиток агропромислового комплексу, машинобудування, електронної, хімічної та харчової промисловості, торгівлі та сфери послуг.

Протягом останніх років Львівська область активно прагне залучати інвестиції та розвивати промисловий сектор. Регіон має хороший рівень диверсифікації економіки, що позитивно впливає на різні види економічної діяльності. На Львівщині інвестори та бізнес мають особливе ставлення, оскільки тут є служби підтримки інвесторів і експортерів, а також фінансується програма підтримки малого та середнього підприємництва.

У нашому інвестиційному пропонуванні є велика кількість актуальних інвестиційних пропозицій, які сприяють створенню привабливого інвестиційного середовища та відкриттю нових можливостей для економічного зростання. Для міжнародних і українських приватних інвесторів, іноземних компаній і місцевих жителів інвестиційний паспорт буде цікавим і корисним.

Сьогодні очевидно, що сільське господарство в країні, в тому числі і Львівська область, не отримує достатньої державної підтримки, що перешкоджає розвитку ефективних ринкових відносин у цій галузі. Адже розширення та відтворення спеціалізованого сільського господарства завжди призводить до ризиків і труднощів, які можуть призвести до скорочення виробництва чи навіть

банкрутства фермерів. За допомогою найнадійніших і економічних систем, гарантій і державної допомоги це можна уникнути.

З дня незалежності Верховна Рада прийняла 15 основоположних і комплексних законів, щоб покращити ситуацію та створити сприятливі умови для розвитку сільського господарства. Основні Закони, такі як «Про державну підтримку сільського господарства в Україні»; «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року», містять положення про державну підтримку сільського господарства.

У 2021 році державна підтримка в галузі рослинництва та тваринництва зросла порівняно з минулим роком (табл. 2.1), незважаючи на стабільне зростання фінансування з державного бюджету.

Хоча це не гарантує збільшення відтворення та оновлення основних засобів виробництва, усе це негативно впливає на сільське господарство.

Таблиця 2.1. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності у сільське господарство Львівщини

	роки			Зміна 2022/2020 у %
	2020	2021	2022	
<i>Капітальні інвестиції. у млн. грн</i>				
Капітальні інвестиції - усього	23 641.5	31 483.8	26 161.4	110,7
Сільське господарство	1 020.6	1 808.7	1 863.4	182,6
<i>Частка у загальному обсязі. у %</i>				
Капітальні інвестиції - усього	100.0	100.0	100.0	-
Сільське господарство	4.3	5.7	7.1	2.8

**розраховано за даними ГУС у Львівській області*

Державна підтримка сільського господарства включає різні програми та заходи. Забезпечення безпеки продовольства, стимулювання виробництва, підтримка фермерів і зниження впливу на навколишнє середовище можуть бути цілями цих заходів.

Залежно від потреб, економічного стану та політичних цілей різні країни можуть мати різні рівні державної підтримки сільського господарства.

Аналіз динаміки капітального інвестування у сільське господарство Львівської області (2021–2023 рр.).

Капітальне інвестування в сільське господарство Львівщини демонструє змішані тенденції, значною мірою залежні від макроекономічної ситуації, впливу війни та підтримки з боку держави (рис. 2.6).

Капітальні інвестиції у сільське господарство області станом на 2021 рік становили приблизно 2,8 млрд грн. Основними напрямками були модернізація техніки, будівництво нових сховищ і розвиток переробки сільськогосподарської продукції. 2022 рік – наслідок воєнних дій обсяг інвестицій знизився на 26% у порівнянні з попереднім роком, що пов'язано зі зростанням ризиків та економічною нестабільністю. У другій половині 2023 року інвестування почало відновлюватися. Очікувані обсяги інвестицій становлять приблизно 2,4 млрд грн, завдяки державним грантам та міжнародній підтримці агросектору.

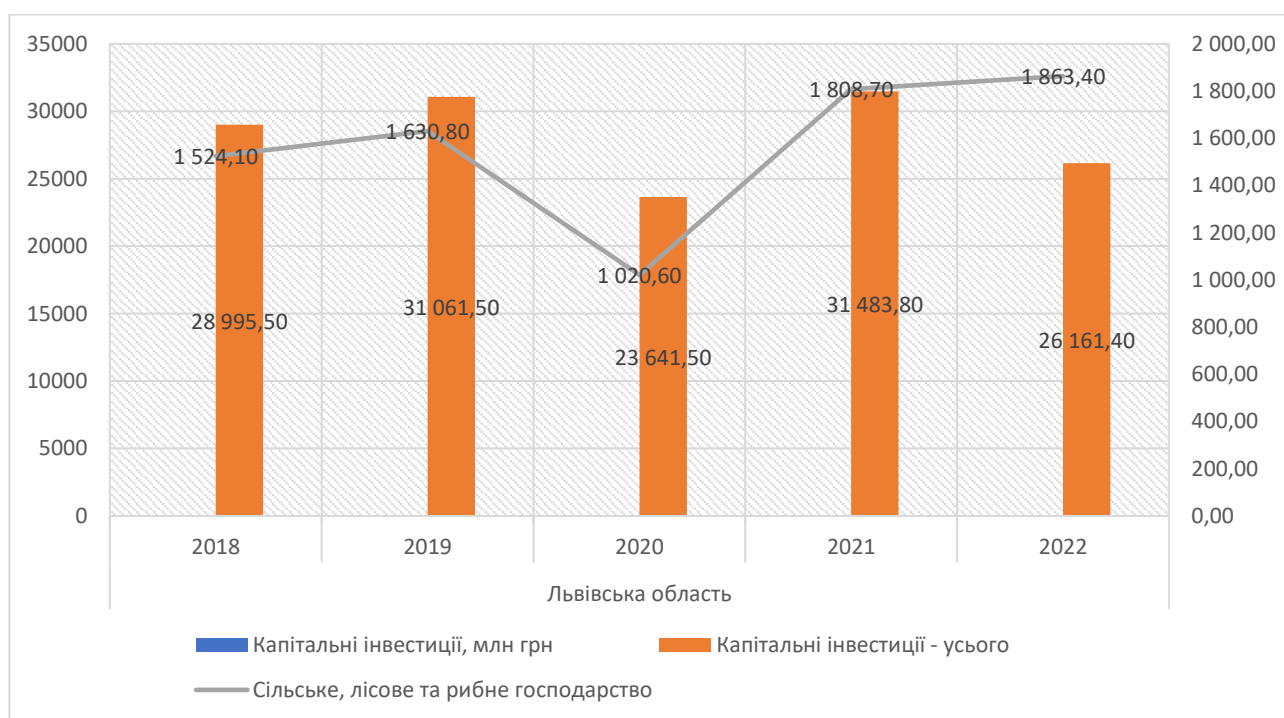

Рисунок 2.6. Динаміка капітального інвестування у сільське господарство Львівської області

**розраховано за даними ГУС у Львівській області*

Основні напрямки інвестування це рослинництво: вкладення в оновлення посівного матеріалу та добрив; розширення зрошувальних систем для

забезпечення сталого врожаю; тваринництво: модернізація фермерських господарств, особливо в сегменті молочного тваринництва; розвиток потужностей для зберігання та переробки продукції; органічне землеробство: зростання попиту на органічну продукцію стимулює інвестиції в цю сферу; зокрема для експорту до ЄС.

Позитивні фактори впливу: програми державної підтримки, зокрема гранти на будівництво теплиць і переробних заводів, сприяли стабілізації інвестицій. Негативні – логістичні виклики, здорожчання кредитів та страхування зменшували бажання фермерів вкладати кошти.

Очікується, що у 2024 році обсяги капітальних інвестицій зростуть завдяки міжнародним програмам підтримки аграрного сектору та реалізації проєктів відновлення інфраструктури.

На даний момент відсутні ефективні системи державної допомоги сільгоспвиробникам. З цієї причини економіко-статистичні показники, такі як поголів'я худоби та посівна площа в гектарах, використовуються в усіх районах і господарствах, незважаючи на спеціалізацію виробництва.

Аграрне господарство в принципі знаходиться на неналежному стані розвитку інвестиційного клімату, що ми можемо побачити на рис. 2.7.

Рис. 2.7. Структура капітальних інвестицій за видами економічної діяльності у Львівській області у 2022 році

Як бачимо, що у структурі капітальних інвестицій сільське господарство залучило лише 7,1 % від загальної їх кількості капітальних інвестицій. Так, промисловість 36,4 % залучила, а будівництво 13,5 %.

2.3 Оцінка інвестиційної діяльності аграрних підприємств Львівської області в умовах воєнного стану

Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) розпочала підготовку до третього грантового вікна інвестиційної Програми ФАО «Комплексне, конкурентоспроможне та економічно раціональне створення ланцюжків доданої вартості у сільському, рибному та лісовому господарствах». Зараз аграріїв запрошують на роз'яснювальну сесію агрегаційних моделей у овочівництві та ягідництві.

Окрім традиційних грантів у розмірі 10 000 та 25 000 дол. США, ФАО надає гранти агрегаційним моделям у секторах овочівництва та ягідництва. Малі та середні сільськогосподарські підприємства, включаючи кооперативи, які мають намір і можливість включити малих фермерів у свої бізнес-моделі, мають можливість отримати грантову інвестиційну допомогу у розмірі до 150 000 дол. США.

Метою цієї ініціативи є підвищення конкурентоспроможності фермерів і посилення їхніх позицій у ланцюгах доданої вартості в ягідному та овочевому секторах. Аграрії Львівщини отримали кредит на суму 5,0 млрд. гривень для розвитку своїх бізнесів. У 2024 році 724 аграрії та переробні підприємства Львівщини отримали кредит на суму 5,0 млрд грн. З них 510 виробників залучили 2,2 млрд грн за програмою доступних кредитів 5-7-9%.

За обсягом залучених кредитів Львівщина постійно входить до десятки найкращих регіонів. Доступ до кредитування в рамках державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» сприяє залученню інвестицій у галузь сільського господарства, яка становить 70% валової виручки України.

Крім того, слід зазначити, що Міністерство економіки України спільно з KSE Institute створили практичний посібник «Фінансові інструменти для бізнесу в Україні». Цей посібник розповідає про різні способи залучення фінансових ресурсів від державних органів, банківських установ і міжнародних організацій для допомоги аграріям (рис.2.8).

Рис. 2.8. Залучення банківських кредитів в аграрну сферу у 2024 році*

*сформовано за даними Департаменту АПК ЛОДА

З ініціативи Львівської ОБЗ внесли зміни до постанови Кабміну, які дозволили швидко фінансувати програми підтримки у воєнний стан.

Цьогоріч на підтримку сільського господарства Львівської області спрямовано близько 50 мільйонів гривень. Це найбільший обсяг фінансування для аграрних програм у Львівській області та найбільший серед областей України.

Львівщина займає перше місце в державі за кількістю сімейних ферм. У 2023 році зареєстрували ще 34 ферми, і зараз у нас працює 135 ферм. Поголів'я великої рогатої худоби в області зросло вперше за десять років.

У День працівників сільського господарства ми дякуємо вам, працівники агропромислового комплексу, щодня за те, що продовжуєте працювати на своїй рідній землі та дбаєте про продовольчу безпеку України. У 2024 році ЛОБА внесла зміни до постанови Кабінету Міністрів України №590, що дозволило швидко фінансувати програми підтримки у воєнний стан.

З 24 лютого 2022 року інвестиції та економіка Львівської області зазнали значних змін. Немає потреби говорити про залучення прямих іноземних інвестицій (рис.2.9). Якщо раніше у Львівській області було 129 інвестиційних об'єктів, то на літо 2022 року їх майже не залишилося. З кінця лютого до кінця червня 2022 року майже всі інвестори заявили, що не будуть рухатися і не будуть працювати, поки воєнний стан не закінчиться. Це призвело до зміни сфери співпраці між компаніями та Львівською обласною військовою адміністрацією.

Рис. 2.9. Інвестиційні надходження до початку повномасштабної війни у місто Львів та область [7].

Учасники ринку зараз належать до чотирьох категорій: перша – це іноземні інвестори, які знайомі з місцевою ситуацією та знають, що незабаром почнеться відновлення країни; вони вивчають ситуацію та збирають дані, але поки що не готові інвестувати; друга – це інвестори, які вже прийняли рішення інвестувати, тимчасово заморозили свої проекти і поступово повертаються на ринок.

Третій тип інвесторів – внутрішні інвестори, які складаються з великих українських компаній, які переміщують свою діяльність із східних і південних регіонів України в глибину країни.

Четверта група складається з місцевих внутрішніх інвесторів і економічних лідерів, які згадують події 1990-х років і розуміють, що економічне зростання завжди приходить після криз, тому вони поступово реінвестують у власне виробництво або купують дешеві активи [1].

А не створення нових підприємств, економічні пріоритети змістилися в бік підтримки та захисту вітчизняних виробників. Створення умов для переміщення компаній і їхніх потужностей зі сходу та півдня України в більш безпечні місця є абсолютно новим напрямком роботи. Тим часом існує здорова конкуренція між західними областями України. Заявки на передислокацію, надіслані Мінекономіки військовим відомствам Львівської, Волинської, Тернопільської та Івано-Франківської областей, були негайно розглянуті військовими відомствами цих областей.

Важливо відзначити, що Львівська обласна військова адміністрація опрацювала 957 заявок про релокацію компаній. За словами Степана Куйбіди, голови департаменту економічної політики ЛОВА, попит на переїзд поступово знижується з початку вересня 2022 року. Зараз влада активно розглядає 15–20 заявок від компаній, які мають інтерес до регіону, але ще не прийняла рішення. У більшості випадків ці підприємства розглядають Львівщину як потенційне місце для розвитку через різноманітну діяльність [6].

У зв'язку з економічною привабливістю обласного центру 100 компаній були переведені до Львівської територіальної громади. Серед них були ТОВ «УК «Вітропарки України», яке є частиною групи компаній ПАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування», «Пожмашина», яка є лідером на ринку пожежної, спеціалізованої та сільськогосподарської техніки, один із найбільших виробників матраців «Matroluxe» та виробник кави 18 із них мають намір повернутися додому або вже повернулися додому, залишивши свою філію у Львові.

Проблеми логістики та транзиту через регіон виникають через переміщення компаній, оскільки регіон став логістичним центром України та «воротами до Європи». Керівництво області стикається з головним викликом, і найближчим часом будуть отримані відповідні результати. Через обмеженість морських шляхів більшість експорту здійснюється залізницею. Середня ширина колії між Україною та ЄС становить 88 мм. У Мостиськах є вузькоколійна залізниця, яка доставляє пасажирів до Мостиського «Сухого порту»[8], але навіть там лінія ще не працює повністю. В селі Нижанковичі, що на кордоні з Польщею, лінія ще не працює.

Підприємства, які припинили свою роботу, підтримуються Львівської обласною військовою адміністрацією. Вони також надають допомогу щодо пошуку замовлень, кредитування, використання державних інструментів підтримки бізнесу, бронювання військовозобов'язаних працівників підприємств, розширення переліку критичного імпорту та консультування експортерів щодо пошуку нових ринків збуту.

Як повідомляє департамент економічної політики Львівської ОВА, підприємства машинобудування, деревообробки та хімічної промисловості найбільше постраждали від початку воєнних дій у Львівській області.

Підприємці адаптувалися до нових обставин у перші місяці повномасштабної війни і відновили більшу частину своєї виробництва до літа 2022 року. Тим не менш, масові обстріли почалися восени, що призвело до другої хвилі стрімкого промислового спаду, від якого економіка оговталася лише наприкінці 2022 року. Регіональні енергетичні системи, включаючи Добротвірську ТЕС і Львівську ТЕЦ-1 [8], зазнали значних пошкоджень, що призвело до значного зниження як виробництва, так і споживання електроенергії.

Водночас війна збільшила сальдо торговельного балансу. Однак загалом сказати експорт товарів зі Львівської області зростає з хорошими темпами — близько 6% (але в середньому 13% до 2022 року), частка імпорту зросла значно більше. Це призвело до від'ємності торговельного балансу області. Раніше в

регіоні було понад 1200 експортерів, але лише троє зменшилися за перші шість місяців повномасштабної війни. Експорт раніше становив п'яту частину економіки Львівщини. Станом на початок 2023 року кількість підприємств, які експортували продукцію, все ще становила 1 000, але фірмам вдалося компенсувати втрати. ТОВ «Кормотех», яке виробляє корми для тварин, збільшило свій товарообіг на 12% або на 30% за вартістю [8]. Це єдине підприємство в регіоні, яке є винятком.

Друга проблема, з якою стикається регіон, полягає в руйнуванні енергетичної інфраструктури. Восени 2022 та взимку 2023 року Львів був змушений зіткнутися з серйозними проблемами з електропостачанням. Запровадивши погодинний графік відключень, місцева влада та «Львівобленерго» вирішили проблему відключень. У перші місяці графіки часто не дотримувалися, але пізніше, коли ситуація була під контролем, відключення здійснювалися за планом. Так було до початку березня 2023 року, коли електропостачання було відновлено цілодобово. За цей час у Львівській області також було створено 45 «Пунктів Незламності», з яких 20 знаходилися у Львові. У місті була розроблена карта, на якій показано, де знаходяться ці точки, а також де можна підзарядити пристрої та зігрітися [8].

За підтримки Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) Львівська міська рада зараз працює над створенням просторового енергетичного плану територіальної громади Львова, який включатиме геоінформаційну систему для енергетичної інфраструктури міста. Основною метою є оцифрування всієї інфраструктури громади, щоб мати можливість моделювати кризові ситуації та приймати розумні рішення.

Аналіз промисловості та сільського господарства показує, що ведення бізнесу, умови праці та продажі зменшилися. Наші громадяни зіткнулися з соціально-економічними проблемами через неможливість нормального функціонування основних галузей промисловості.

Під час повномасштабної війни аграрний сектор України стикається з такими основними проблемами та перешкодами:

- *дифіцит фінансових ресурсів для стабільного ведення сільськогосподарської діяльності*, зокрема через зростання витрат на виробництво. У 2022 році 21% підприємств сільського, лісового та рибного господарства зазнали чистих втрат (у 2021 році це становило 11%). У 2022 році загальна рентабельність становила 14,1% проти 37,8% у 2021 році. Крім того, у 2022 році капітальні інвестиції в сільське, лісове та рибне господарство становили 51439 млн грн, що на 26,1% менше порівняно з 2021 роком. За даними дослідження «Україна: вплив війни на прибутковість сільськогосподарського виробництва» [14], прогнозується, що в 2023 році збитки від вирощування зернових культур і олійних культур зменшаться, але виробництво трьох із п'яти основних культур залишиться збитковим. Рівень прибутковості виробництва зернових культур і олійних культур в Україні знизився з липня по жовтень 2023 року. Через падіння цін соняшник перетворився з прибуткової культури на збиткову. Через зниження закупівельних цін виробництво пшениці збільшилося, незважаючи на зростання врожайності. Внаслідок збільшення логістичних витрат, зниження цін на внутрішньому ринку України та в найближчих портах, збитки господарств від виробництва кукурудзи зросли більш ніж удвічі. У жовтні 2023 року серед основних видів зернових і олійних ячмінь був найменш рентабельним. Прифронтові середні господарства та малі фермерські господарства мають найнижчу рентабельність виробництва зернових культур і олійних культур. Виробничі витрати на всі види зернових та олійних культур, зокрема на закупівлю насіння, засобів захисту рослин і добрив, збільшуються на 5–10 % у малих господарствах порівняно з середніми.
- *спрощення процесів сільськогосподарського виробництва*, що призводить до зменшення внесення добрив і засобів захисту рослин, що призводить до зниження врожайності сільськогосподарських культур і погіршення якості землі. Зменшення кількості внесених добрив на п'ятдесят-шістдесят відсотків було спричинено браком фінансування та необхідністю значної економії [15]. Опитування, проведене Мінагрополітики влітку 2023 року, показало, що

застосування добрив залишається одним із найбільш проблемних питань, з якими стикаються аграрії. Великі та середні виробники готові використовувати їх повністю. Зокрема, очікується, що кількість добрив буде вдвічі нижчою за агрономічну потребу (47%). Очікується, що під урожай озимих 2024 року рівень застосування засобів захисту рослин буде на 56% від потреби. Лише 10% опитаних готові використовувати добрива на 100% від потреби, а 18% готові використовувати засоби захисту [16].

- *розвиток кризових ситуацій у тваринництві, особливо в м'ясо-молочній галузі.* Усі категорії поголів'я великої рогатої худоби в Україні на січень 2024 року нараховували 2233,60 тис. голів, що на 3,3 % менше від показника на січень 2023 року, у тому числі 1290,20 тис. корів, що на 4,9 % менше. Близько 29% тварин утримуються на агропідприємствах, а 71% тварин утримуються в господарствах населення[17]. За останній рік поголів'я ВРХ на підприємствах скоротилося на 29,5 тис. голів (- 3,2 %), а поголів'я корів скоротилося на 20,7 тис. голів (- 5,5 %). За останній рік у господарствах населення спостерігається зниження кількості ВРХ на 44 тис. голів (- 3,3 %), а зниження кількості корів на 41,9 тис. голів (- 4,6 %). Хоча кількість тварин зменшується щомісяця, господарства населення найбільш уразливі до війни. У воєнний час аграрні підприємства показали більшу стійкість. Це сприяє тому, що тваринницькі ферми можуть переїхати в безпечніші місця, оскільки поголів'я збільшилося в більш безпечних районах України. Це призвело до загального спаду виробництва молока, оскільки господарства населення є основними утримувачами ВРХ, зокрема корів. У 2023 році господарства всіх категорій виробили близько 7 412 000 тонн молока-сировини, що на 5% менше, ніж у 2022 році. Зокрема, за 2023 рік надої господарств населення скоротилися на 11% порівняно з попереднім роком. Незважаючи на те, що аграрні підприємства збільшили виробництво молока у 2023 році, вони поки що не в змозі повністю компенсувати падіння;
- *дефіцит трудових ресурсів у сільському господарстві.* У результаті бойових дій багато фермерів і працівників сільгоспідприємств були змушені покинути свої домівки та припинити економічні операції в аграрному секторі.

ФАО повідомляє, що понад 150 000 працівників продовольчої системи або безпосередньо постраждали від війни, або були змушені мігрувати. Дрібнотоварні виробники, які займалися вирощуванням сезонної продукції, опинилися в складному становищі і відігравали важливу роль у забезпеченні зайнятості та доходів сільського населення. Нестача робочої сили та навантаження на жінок зростають через вимушене переміщення населення та призов чоловіків до ЗСУ [18].

Опитування, проведене асоціацією «Свинарі України», показало, що 26 % господарств, які взяли участь, мають недостатню кількість основних виробничих працівників свиноферм, таких як технології, ветеринари, оператори та керівники виробничих майданчиків, а також стільки ж господарств відчують дефіцит допоміжних працівників, таких як слюсарі та електрики. 48 відсотків респондентів сказали, що брак кадрів більше стосується сільського господарства, наприклад, трактористів, механіків, водіїв, агрономів тощо [19].

2.4 Кореляційно-регресійний аналіз впливу інвестиційних витрат на результати інвестиційної діяльності ПА «Щедрий урожай».

Наявність неповного зв'язку між двома факторами, що досліджуються, називається явищем кореляції. У цьому випадку будь-яке значення однієї змінної може відповідати кільком різним значенням іншої змінної. Відповідно, глибину такого зв'язку між факторами визначає кореляційний аналіз.

Регресійна залежність – це коли значення двох випадкових величин корелюють одна з одною. У більшості випадків дані явища досліджуються разом за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. Кореляційно-регресійний аналіз дозволяє врахувати недоліки попередніх аналізів шляхом визначення впливу багатьох взаємопов'язаних елементів. Це робить цей тип аналізу життєво важливим для вивчення більшості економічних явищ.

Таким чином, використання кореляційно-регресійного аналізу допоможе визначити елементи, зміна яких буде значущою та найбільш доцільною під час розробки пропозицій щодо покращення результативності дослідження.

Перш ніж розпочати кореляційно-регресійний аналіз, необхідно визначити результативний (у) та кілька факторних ознак (Х) предмету дослідження. У цій роботі ми досліджуємо ефективність інвестиційної діяльності ПА «Щедрий урожай» на прикладі реалізації проекту нового сервісного центру в Харківській області. Як результативну ознаку ми вибрали суму грошового потоку, який виникає в результаті діяльності нового сервісного центру. Інвестиції, оплата праці та амортизація були найбільш значущими факторами витрат за кількістю та змістом.

Використовуємо зазвичай як лінійне рівняння регресії, щоб пояснити зв'язок між результативною характеристикою та факторними характеристиками: Коефіцієнти рівняння регресії, які показують кількісний вплив, на отриманий показник, який відображає зміну розміру відповідного факторного показника на одиницю його виміру.

Таблиця 2.2 містить вхідні дані, необхідні для проведення кореляційно-регресійного аналізу.

Таблиця 2.2. Основні показники інвестиційного проекту діяльності 2021–2026 років

Показник	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Грошові потоки	-3 297	6 921	7 497	12 785	17 412	23 881
Інвестиційні витрати	21 480	4 815	0	0	0	0
Заробітня плата та відрахування	16 324	16 410	17 106	17 916	19 089	19 790
Амортизація	4 822	4 317	4 453	4 487	4 761	4 761

**Джерело: складено автором з використанням власних припущень*

Для того, щоб визначити основні елементи, що впливають на загальну суму грошового потоку нового проекту компанії, необхідно провести кореляційний

аналіз окремих показників діяльності підприємства. Для його виконання використано надбудову «Аналіз даних/Кореляція» Microsoft Excel (табл.2.3).

Таблиця 2.3. Результати грошового потоку кореляційного аналізу інвестиційного проекту підприємства*

	Грошові потоки	Інвестиційні витрати	Заробітня плата та відрахування	Амортизація
Грошові потоки	1	-0,799	0,940	0,144
Інвестиційні витрати	-0,799	1	-0,613	0,381
Заробітна плата та відрахування	0,940	-0,613	1	0,460
Амортизація	0,144	0,381	0,460	1

*Джерело: розроблено автором на основі власних оцінок

Таблиця 2.4. Тісно пов'язаний грошовий потік інвестиційного проекту з факторними ознаками

Показник	Інвестиційні витрати	Заробітна плата та відрахування	Амортизація
Грошові потоки	Сильний	Дуже сильний	Практично відсутній

Джерело: розроблено автором на основі власних оцінок

Таким чином, за результатами кореляційного аналізу (табл. 2.4) можна зробити висновок, що між сумою грошового потоку від діяльності сервісного центру та витратами на заробітну плату та відрахування існує сильний зв'язок.

Регресійний аналіз необхідний для визначення того, як досліджувані ознаки пов'язані один з одним. Для його виконання було використано надбудову «Аналіз даних/Регресія» Microsoft Excel, результати якої наведені в таблицях 2.5 та 2.6.

Таблиця 2.5. Статистичні показники моделі

Показник	Значення
Множинний R	0,98125618
R-квадрат	0,9628637
Нормований R-квадрат	0,93810616
Стандартна помилка	2342,88767

З іншого боку, зв'язок між грошовим потоком та інвестиційними витратами є сильним, а зв'язок між грошовим потоком і амортизацією майже відсутній. Результати кореляційного аналізу також показують, що хоча існує мультиколінеарність, вона є помірною.

З наведеної вище таблиці видно, що зміна факторних спричинила зміну коефіцієнта детермінації, тобто зміну результативної ознаки на 93,8%.

Таблиця 2.6. Результати дисперсійного аналізу

Показник	df	SS	MS	F	F значимість
Регресія	2	426 963 102	213 481 551	38,89	0,00716
Залишок	3	16 467 368	5 489 123		
Всього	5	443 430 470			

**Джерело: розроблено автором на основі власних оцінок*

Надійність моделі підтверджується результатами дисперсійного аналізу.

Оскільки значення Р для всіх показників менше 0,5 і коефіцієнти є ненульовими, можна зробити висновок, що факторні ознаки впливають на результативну, як показано в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7. Результати аналізу регресії*

Показник	Стандартна помилка	t-статистика	P-значення	Нижнє 95%	Верхнє 95%
Грошові потоки	16 934,6	-4,24476	0,02395	-125 776,8	-17 989,9
Інвестиційні витрати	0,15431	-2,53002	0,08542	-0,88149	0,10068
Заробітна плата і відрахування	0,92753	5.12364	0,01439	1,80051	7,70412

**Джерело: розроблено автором на основі власних оцінок*

Статистична значимість параметрів регресії оцінюється за допомогою t-критерія. Якщо значення t-статистики менше, то природа формування параметрів є випадковою, інакше параметр має статистичну значимість. Таким чином, параметр, пов'язаний з ознакою інвестиційних витрат, є випадковим, тоді як інші параметри є статистично значущими.

Параметри лінії регресії мають надійні інтервали. Рівень множинної регресії виглядає так. Таким чином, прибуток від діяльності сервісного центру скоротиться на 0,39 од., якщо інвестиційні витрати зростуть на одиницю, а

прибуток зросте на 4,75 од. Щоб оцінити вплив зміни питомої ваги факторної ознаки на результат, необхідно визначити коефіцієнти еластичності.

Таким чином, грошовий потік зменшиться на 0,16%, якщо витрати на інвестиції зростуть на 1,1%, а витрати на оплату праці зростуть на 1,1%.

Результати кореляційного аналізу показують, що хоча існує значна кореляція між грошовим потоком від інвестиційної діяльності та витратами на оплату праці, майже немає зв'язку між грошовим потоком і амортизацією. Всі обрані фактори, включаючи інвестиційні витрати та витрати на оплату праці, були статистично значимими завдяки регресійному аналізу. Таким чином, коли ви розробляєте рекомендації щодо підвищення ефективності інвестиційної діяльності, особливу увагу слід звернути на витрати на оплату заробітної плати та відрахування на неї.

Проведений аналіз дозволив визначити ключові аспекти взаємозв'язку між грошовими потоками та результатами інвестиційного проекту.

Аналіз показав високу кореляцію між розміром вхідних грошових потоків (доходів) та чистою теперішньою вартістю (NPV) проекту ($r=0.85$). Це свідчить, що зростання доходів суттєво покращує економічну ефективність проекту.

Витрати на операційну діяльність виявились найсильнішим обмежуючим фактором. Коефіцієнт регресії для витрат був значним і негативним ($\beta=-0.65$), що вказує на необхідність оптимізації витратної частини бюджету.

Чистий грошовий потік є ключовим індикатором успішності проекту. Модель пояснює до 78% змін у NPV ($R^2=0.78$), що свідчить про високу інформативність цього показника.

Аналіз показав, що зміни вхідних потоків (зокрема, затримки чи зменшення доходів) можуть критично впливати на проект. Ризикова зона визначена як зниження доходів на 15% або більше.

Таким чином, кореляційно-регресійний аналіз підтвердив ключову роль грошових потоків у визначенні ефективності проекту та допоміг визначити критичні фактори для прийняття управлінських рішень.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1 Перспективні напрями для залучення інвестицій в аграрний сектор Львівщини

На макроекономічному рівні зміна структури та характеру продуктивних сил має бути спричинена створенням інноваційної моделі аграрно-продуктового виробництва в нашій країні, яка базується на знаннях і новітніх технологіях. Перш за все це має бути спрямовано на формування людського капіталу та створення надійного осередку зберігання та глибокої переробки продукції аграрного сектору. Це потребує першочергово інвестицій і розбудови відповідних підприємств, спеціальних служб і організації стимулюючих виробничих відносин. Це означає, що критерій ефективності має бути змінений. Його основними джерелами мають бути не прибуток, а «фінансові спекуляції» та необмежене зростання цін на продукти природних монополій, зосереджених у кількох фінансово-промислових групах. Наука, освіта, охорона здоров'я та аграрний сектор – це сфери з обмеженими ресурсами, від яких залежить розвиток суспільства та національної економіки.

Залежно від того, наскільки важливими є інвестиції в функціонування кожного продуктового підкомплексу в конкретній галузі сільського господарства, це стосується інтересу всього населення країни як споживачів не тільки аграрно-продовольчих продуктів, але й товарів промислового походження, вироблених із сільськогосподарських продуктів, продуктів промислової переробки, а також енергетичних ресурсів. З іншого боку, інвестиції в розвиток галузей аграрно-продуктового виробництва позитивно впливають на створення нових робочих місць у сільській місцевості та позитивно вирішують низку соціально-економічних проблем.

Як структурна частина Державної програми соціально-економічного розвитку галузі, науково-обґрунтовані інвестиційні програми розвитку для кожного зокрема аграрно-продуктового підкомплексу є основним засобом та інструментом управління інвестиціями в аграрно-промисловій сфері. Вони повинні бути розроблені протягом 5, 10, 20 років або навіть більше. Наведемо основні переваги інвестування в АПК України на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Переваги інвестування в діяльність аграрних підприємств

**сформовано автором*

Кожен продуктовий підкомплекс має розробити науково-обґрунтовану інвестиційну програму розвитку з метою активізації інвестиційної діяльності з метою визначення джерел, форм, суб'єктів і напрямків інвестування. Зусилля повинні бути спрямовані на вирішення основних проблем розвитку, зміцнення

виробничого потенціалу, удосконалення структурних компонентів, перехід на інноваційні технології, формування та використання високопрофесійного інтелектуального людського капіталу, а також соціально-економічний розвиток селища з урахуванням соціально-економічних потреб суспільства та природних умов господарювання регіону.

Національна наука та освіта мають бути пріоритетними сферами інвестування на рівні економіки країни, оскільки вони мають вирішальне значення для розвитку людини, її кваліфікаційності, професійності та інтелектуальності. Це означає, що люди мають здатність сприймати, створювати та розвивати нові ідеї, творчі помисли, виготовляти нові продукти, оволодівати сучасними технологіями, організовувати творчі колективи з прогресивним критичним розвитком потенціалу людини забезпечується цими сферами та охороною здоров'я, які також сприяють активній життєдіяльності та формують інноваційну економіку нації.

Таким чином, інвестиції мають спрямовуватися на відновлення та інноваційний розвиток виробничих потужностей для доробки, промислового зберігання та глибокої переробки сільськогосподарської продукції та іншої продукції промислових підприємств. Необхідно використовувати резервні потужності для виробництва продуктів харчування з більшою доданою вартістю, а також товарів повсякденного вжитку, виготовлених із сільськогосподарської продукції, які є екологічно чистими та біоенергетичними.

Враховуючи природний потенціал, динамізм технологічного прогресу, перспективи освоєння нових напрямків агробізнесу та поглиблення зв'язків із провідними гравцями на світовому аграрному ринку, агробізнес України є привабливою сферою для інвестування на національному та міжнародному рівнях. Незважаючи на те, що пандемія COVID-19 не мала такого руйнівного впливу, щоб зменшити інвестиційний потенціал галузі, тим не менш, з початком повномасштабної війни в Україні 24 лютого 2022 року аграрна галузь зазнала значних втрат і потребує широкої підтримки, особливо інвестицій. Агробізнес залишається одним із найпривабливіших секторів економіки, незважаючи на

значний ризик інвестицій у будь-який сектор національної економіки. Блокування портів в Україні показало, на скільки може вплинути нетривалий дисбаланс економічної активності такого значного гравця на світовому аграрному ринку. Таким чином, у складних умовах війни важливо визначити основні підходи, необхідні для створення ефективної стратегії інвестування агробізнесу, яка враховуватиме відповідні загрози та включатиме методи мінімізації ризиків.

Українську асоціацію венчурного та приватного капіталу (UVCA) та Асоціацію приватних інвесторів України (АПУ) засновано в Україні. Професійні соціальні мережі, такі як LinkedIn, Xing, Meetup та Angel.co, є поширеним каналом для пошуку інвесторів. Європейська Бізнес Асоціація (ЕВА), заснована в 1999 році за підтримки Європейської Комісії в Україні, зараз об'єднує понад 1000 інвестиційних компаній і відіграє важливу роль у розвитку інвестицій в Україні. Основними цілями компанії є «захист інтересів іноземних та вітчизняних інвесторів на найвищому державному рівні; сприяння співпраці компаній-членів і налагодження тісних контактів між ними; допомога підприємствам у розвитку на українському ринку, включаючи можливості PR; забезпечення компаніям-членам комплексної інформації про те, що відбувається в країні та її регуляторному полі» [1]. Хоча діяльність «бізнес-янголів» є перспективною, їхня частка в загальній структурі інвестиційного потоку залишається незначною. Крім того, не всі фінансові вкладення приватних інвесторів враховуються як інвестиції та відображаються в статистиці (рис.3.2).

Переваги інвестування в аграрний сектор України: великий аграрний потенціал. Загальна площа сільськогосподарських угідь в Україні становить близько 42 млн га, якщо враховувати тимчасово окуповані території. Це відкриває значні можливості для розвитку багатьох галузей агробізнесу.

Можливості для експорту: Україна є одним із найбільших світових експортерів зерна, олійних культур, соняшникової олії та інших сільськогосподарських продуктів. Україна експортувала агропродовольства на

суму 23,6 млрд доларів США, що лише на 15% менше рекорду 2021 року, навіть у воєнний 2022 рік.

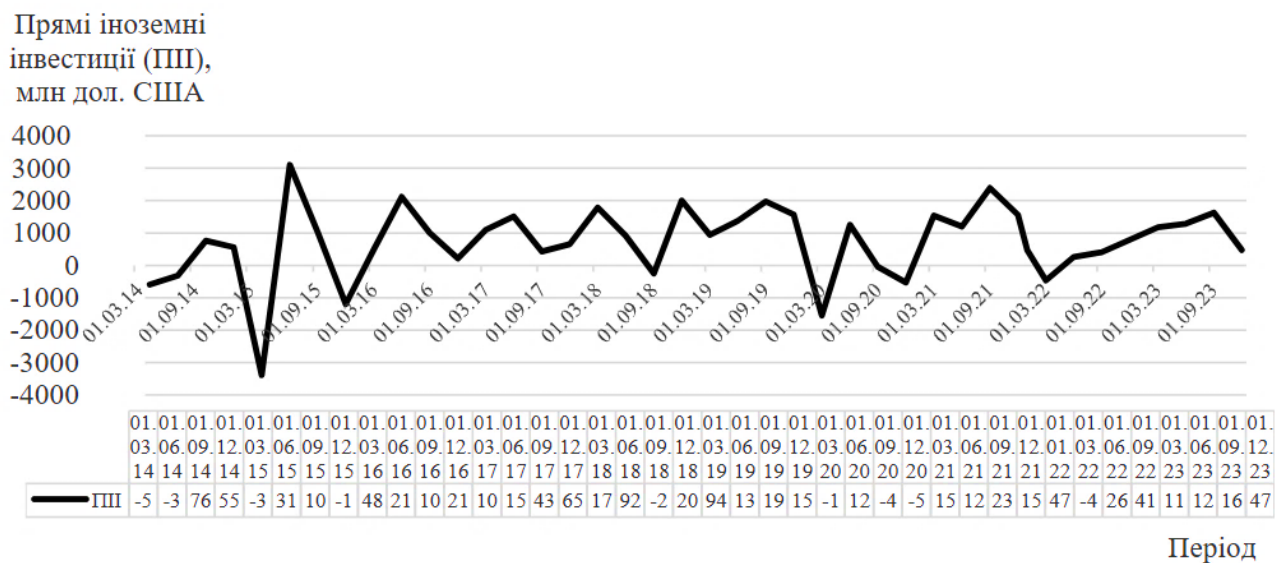

Рис. 3.2. Динаміка (2014–2023) в Україну прямих іноземних інвестицій, у млн дол. США*

*Джерело: узагальнено автором за [6]

Прямі іноземні інвестиції, які здебільшого мають довгостроковий характер і включають створення нових об'єктів, впровадження нових технологій і методів управління, мають найбільший вплив на розширене відтворення економіки.

З початком війни прямі іноземні інвестиції в економіку України зменшилися. Станом на 1 березня 2022 року вони становили -470 млн дол. США. Однак до кінця третього кварталу 2023 року вони зросли до 1627 млн дол. США. Національний банк України використовує метод, який визначає прямі іноземні інвестиції, вираховуючи загальну вартість всіх інструментів участі в капіталі та боргових інструментів, які також враховують кредити від сестринських компаній. Протягом дослідження найбільша пряма іноземна інвестиція в Україну була у другому кварталі 2015 року на суму 3104 млн дол. У третьому кварталі 2021 року цей показник також становив 2386 млн дол.

Прямі іноземні інвестиції становили 1559 млн дол. США в останньому кварталі 2022 року, до повномасштабного вторгнення російських військ на Україну. Світовий банк є одним із найбільших інвесторів у світі, особливо в

Україні. Завдяки підтримці Світового банку економіка країни залишалася порівняно стабільною з початку повномасштабної війни в Україні, і деякі галузі, особливо аграрна, демонстрували позитивні тенденції. З лютого 2022 року Світовий банк разом із партнерами надав Україні 38 млрд. дол. у вигляді фінансових зобов'язань і гарантій. З них 29 млрд. дол. було виділено в жовтня 2023 року.

Завдяки цьому понад 90% заробітних плат, що виплачуються з бюджету, і 98,5% пенсій отримуються вчасно. Інвестування в розмірі 1,5 млрд дол. США в інфраструктуру, сільське господарство та банківський сектор України передбачається до 2024 року [10]. Протягом останніх років тенденції збільшення прямих іноземних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство були нестабільні, що свідчить про зміну інтересів і умов інвестування (рис. 3.3).

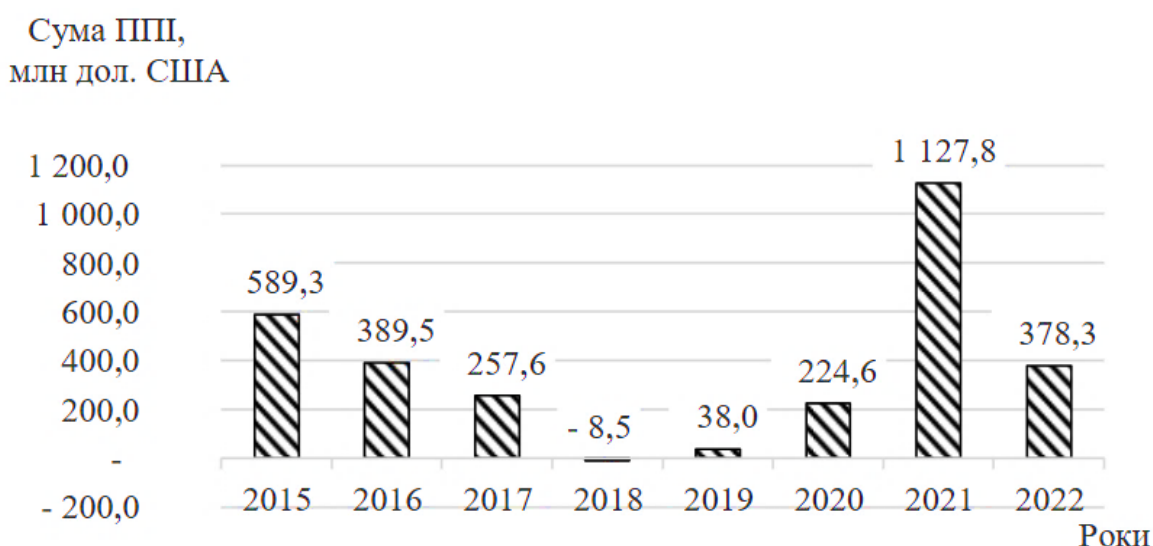

Рис. 3.3. Динаміка (2015-2022) прямих іноземних інвестицій в сільське, рибне та лісове господарство, у млн дол. США*

*Джерело: узагальнено автором за [6]

У 2018 році низький рівень інвестицій свідчить про відтік капіталу з цих секторів і відсутність інтересу іноземних інвесторів. У 2021 році інвестиції зросли вдвічі порівняно з минулим роком і становили 1 127,8 млн дол.

Це може бути результатом зростання інтересу іноземних інвесторів до аграрного сектору України, розширення ринку землі, перспективи сектору та

сприятливих умов на ринку. Прямі іноземні інвестиції в аграрну галузь становили 378,3 млн дол. США у 2022 році. У той час відтік інвестицій пов'язаний з повномасштабним вторгненням Росії в Україну. Але, незважаючи на війну, інвестиції в Україну, особливо в аграрну сферу, відновлюють свою діяльність і демонструють позитивну динаміку. Європейська бізнес-асоціація повідомила, що лише 9 відсотків підприємців вважають інвестиційний клімат в Україні сприятливим, а 14 відсотків прогнозують покращення умов для інвестування. Згідно з дослідженням, проведеним Європейською бізнес-асоціацією та Gradus Research, інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості України у 2023 році знизився до 2,44 балів у порівнянні з 2,48 балів у другій половині 2022 року, де він мав максимальний бал 5 балів. Топ-менеджери, опитані у дослідженні, вважають, що інвестування в українські проекти є перспективним, незважаючи на неоднозначну, переважно негативну оцінку інвестиційного клімату в Україні. 84 відсотки директорів компаній-членів.

Асоціації вважають інвестиційний клімат несприятливим, але кількість тих, хто вважає його вкрай негативним, зросла з 37 відсотків до 24 відсотків, а 9 відсотків вважають його сприятливим. З 57% компаній, які вже присутні на українському ринку, мають намір інвестувати в Україну під час війни, а 79% готові взяти участь у процесі відновлення. Щодо прогнозів на 2024 рік, 38% очікують подальшого погіршення ситуації, 48% прогнозують незначні зміни в інвестиційному кліматі, а 14% очікують покращення в першій половині 2024 року [1]. Варто зазначити, що Європейська бізнес-асоціація оцінює Індекс інвестиційної привабливості України з 2008 року. За цей час Індекс ніколи не мав більше 4 балів. Зараз основним перешкодою для інвестицій в Україну є війна. Після її закінчення очікується поживлення економіки та більше міждержавних проектів із залученням іноземних інвестицій, спрямованих на відновлення екології та інфраструктури. Важливими перешкодами для інвестицій в Україну залишаються корупція та недосконала судова система. Одним із позитивних зрушень є те, що Україна змінила статус кандидата на членство в ЄС (23 червня

2022 року Європейська рада надала їй статус кандидата, а 14 грудня 2023 року почалися переговори про вступ після виконання вимог). Крім того, потенційні інвестори відзначають стрімкий розвиток цифрових технологій в Україні, особливо можливості, які пропонує проект «Дія», а також позитивні тенденції щодо децентралізації та дерегуляції. Агробізнес в Україні завжди був і залишається надзвичайно привабливим для інвестицій, але інвестування в нього може бути складним через низку факторів (рис. 3.4).

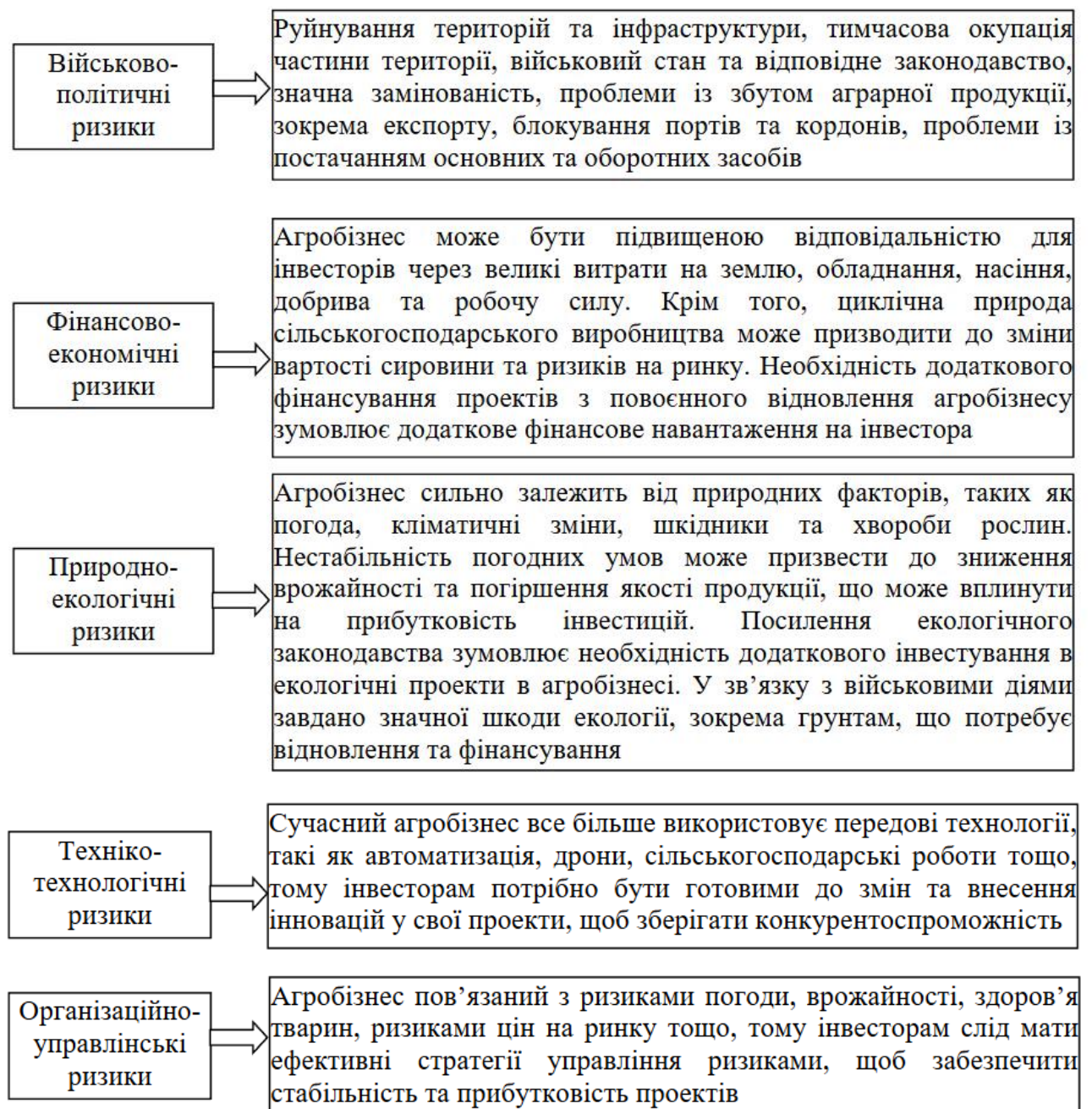

Рис. 3.4. Система ризиків у інвестуванні в аграрний бізнес України*

*сформовано автором

Таким чином, основним завданням стратегії інвестування в агробізнес України є подолання наслідків війни та створення альтернативних методів виробництва, переробки та збуту аграрної продукції відповідно до військово-політичної ситуації. Сьогодні в українському агробізнесі пріоритетним є розвиток переробної галузі. Стратегічною метою цієї галузі є виробництво продуктів з високою доданою вартістю, орієнтованих на внутрішній ринок. Техніко-технологічне оновлення має бути головним стратегічним пріоритетом інвестування в агробізнес України. Використання сільськогосподарської автоматичності, дронів для спостереження за полями та розумних систем зрошення та добрив підвищить ефективність і продуктивність галузі.

Вдосконалення та розширення інфраструктури зберігання, транспорту та логістики також є важливим напрямом інвестування. Це призведе до покращення умов зберігання та транспортування сільськогосподарської продукції, а також до зниження втрат і витрат на транспортування. Підвищення якості сільського господарства стає все більш важливим в умовах євроінтеграції.

Підвищення якості сільськогосподарської продукції, впровадження стандартів якості та сертифікації, розробка нових продуктів і брендів допоможе розширити ринки збуту та залучити більше споживачів. Інвестування в сучасні системи управління ризиками, такі як страхування врожаю та фінансові інструменти для захисту від коливань цін на сільськогосподарську продукцію, допомагає зменшити негативний вплив різних ризикових факторів на бізнес. Інвестування в агробізнес має бути системним і охоплювати всі сфери бізнесу. Інвестори хочуть інвестувати в український агробізнес, якщо законодавча база буде стабільна, умови ведення бізнесу прозорі та права власності захищені.

Розуміння цих ризиків допомагає інвесторам розробляти стратегії мінімізації втрат, такі як диверсифікація, страхування врожайів і залучення міжнародних партнерів.

3.2 Механізми підтримки інвестиційної діяльності: державна політика та програми підтримки

Інвестиційна діяльність є ключовим чинником економічного розвитку, стимулюючи створення робочих місць, модернізацію виробництва та зростання економіки. У сучасних умовах Україна використовує комплексний підхід до підтримки інвестиційної діяльності, що включає державну політику, спеціальні програми та міжнародну співпрацю.

Одним із основних механізмів підтримки є законодавче регулювання. Закон України *«Про інвестиційну діяльність»* визначає основи для залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій. У ньому закріплені принципи захисту прав інвесторів, забезпечення прозорості процедур та відповідальності держави за підтримку проектів. Додатково держава створює податкові стимули, такі як зниження податків для підприємств у пріоритетних секторах економіки, та запроваджує правову базу для роботи індустріальних парків, які забезпечують пільгові умови для інвесторів.

Програми підтримки інвестицій спрямовані на забезпечення доступу до фінансових і технічних ресурсів. Наприклад, програма *«Інвестуй в Україну»* орієнтована на інформаційний супровід інвесторів, допомогу у виборі проектів та адаптації до українського ринку. У рамках програми *«Дія.City»* створено спеціальний правовий режим для ІТ-компаній, який передбачає зниження податків та гнучке регулювання трудових відносин.

Фінансова підтримка інвесторів реалізується через кілька інструментів. Зокрема, програма *«Доступні кредити 5-7-9%»* дає можливість підприємцям отримувати пільгові кредити для розвитку бізнесу (рис. 3.5). Крім того, держава надає гарантії для великих проектів, спрямованих на розвиток інфраструктури чи модернізацію виробництва. Також функціонують індустріальні парки, де інвестори мають доступ до готової інфраструктури за пільговими умовами.

Окремо слід виділити роль міжнародної допомоги. Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) активно інвестують у

розвиток інфраструктури та сільського господарства України, забезпечуючи кредити та технічну допомогу. Грантові програми ЄС стимулюють впровадження інновацій, розвиток екологічних ініціатив та цифровізації.

Рис. 3.5. Структура кредитного портфелю за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9» (квітень 2023 р.)

*джерело [24]

З початку війни до квітня 2023 року видано за програмою «Доступні кредити 5-7-9» пільгових кредитних ресурсів на суму 99.3 млрд.грн.

Важливим елементом підтримки є регіональні ініціативи. Наприклад, у Львівській області пропонуються субсидії для створення робочих місць та програми спрощення бюрократичних процедур для інвесторів. Це сприяє залученню нових проектів і розвитку малого та середнього бізнесу.

Державна політика підтримки інвестицій спрямована на створення сприятливого середовища для підприємців, стимулювання економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності економіки України. Застосування податкових стимулів, фінансової допомоги та інфраструктурної підтримки дозволяє забезпечити довгостроковий розвиток ключових галузей.

Це, у свою чергу, робить країну більш привабливою для внутрішніх і зовнішніх інвесторів та міжрегіонального партнерства (рис. 3.6).

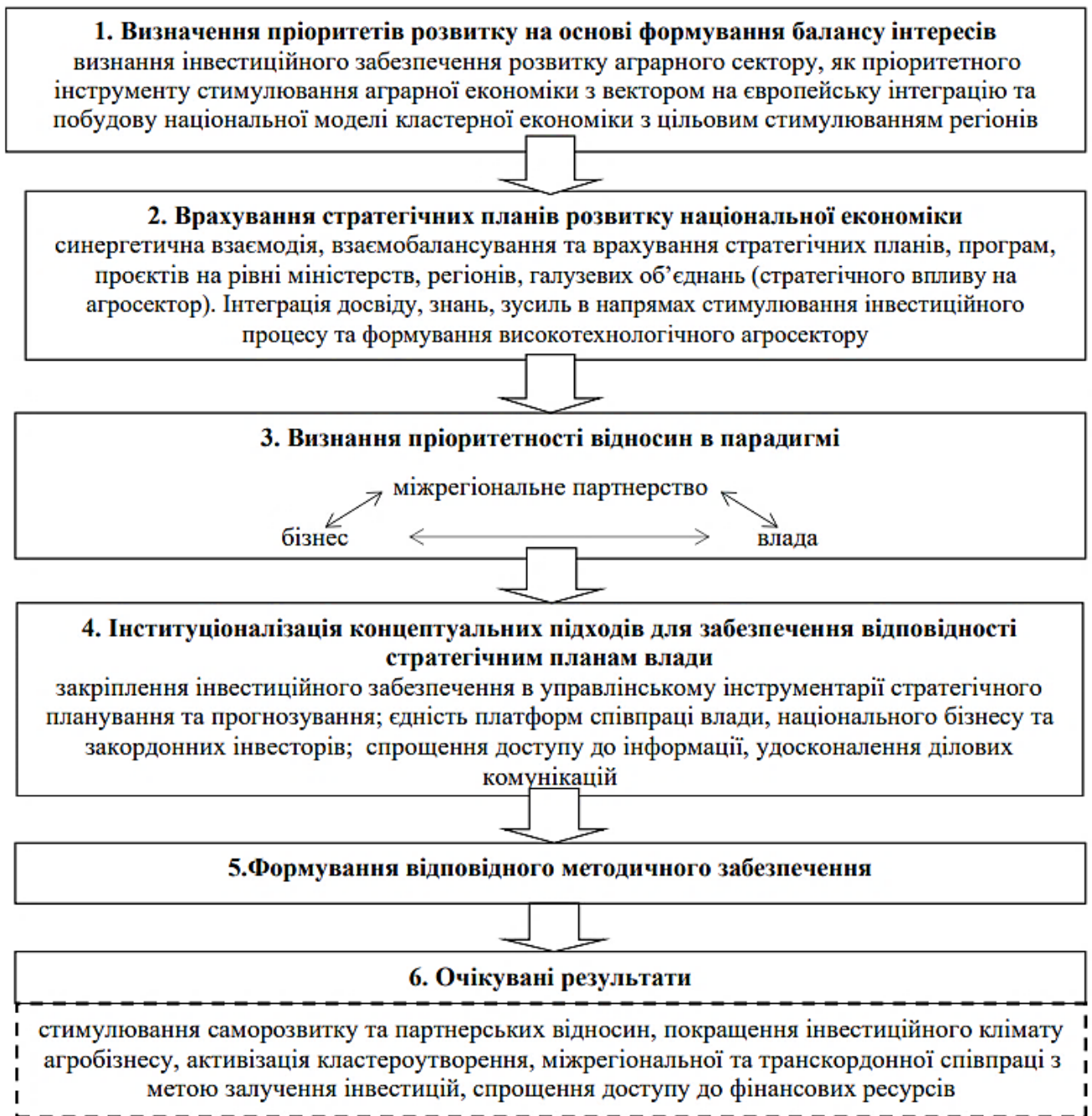

Рис.3.6. Послідовність формування концептуальних підходів до інвестиційної діяльності аграрних підприємств
Джерело: сформовано автором із використанням [16; 24]

Формування концептуальних підходів до інвестиційного забезпечення агросектору України є багатограним процесом, який враховує особливості економічної, екологічної та соціальної складових розвитку галузі. Основою цього процесу є комплексний аналіз стану агропромислового комплексу (АПК),

визначення пріоритетів і впровадження ефективних механізмів для залучення інвестицій (рис.3.7).

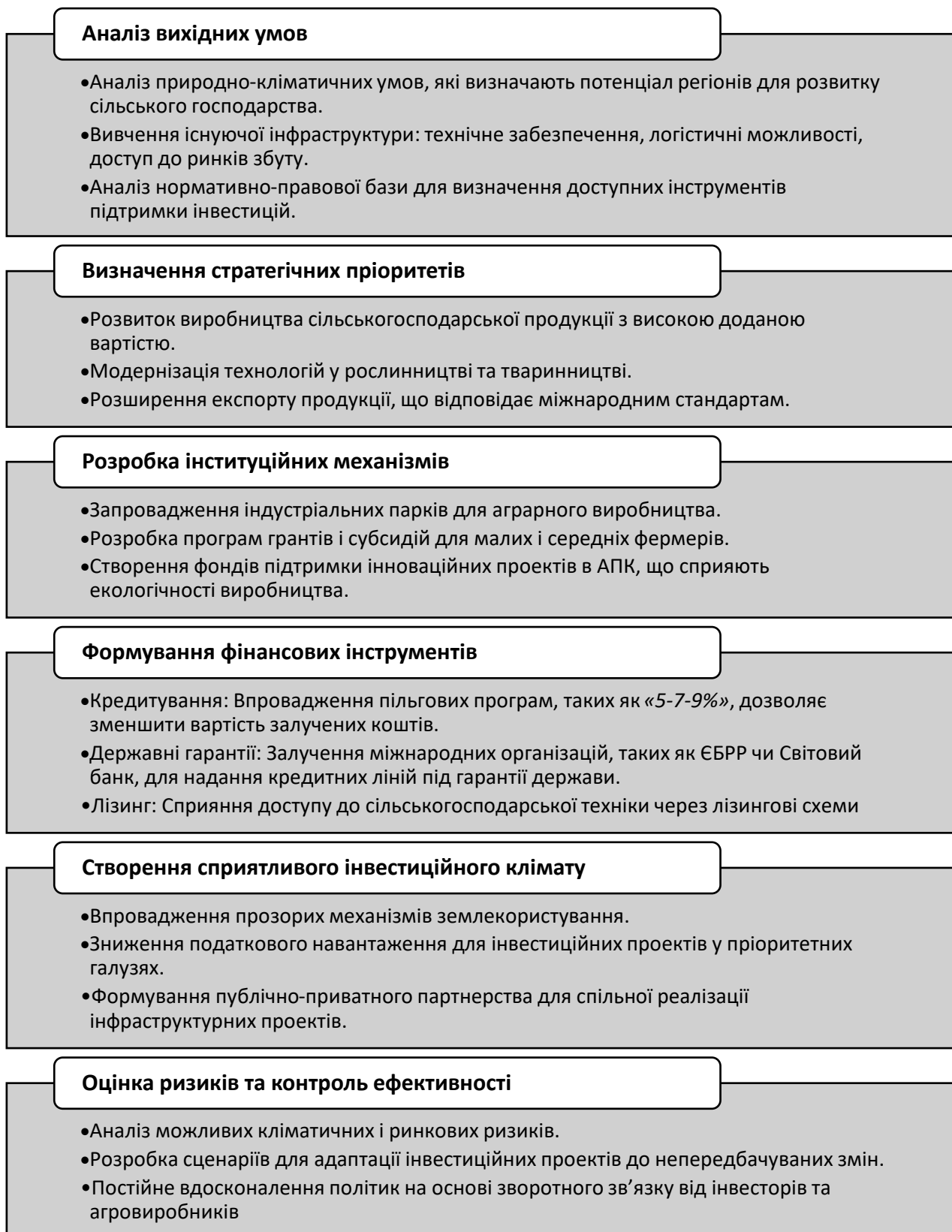

Рис. 3.7. Розробка інвестиційної стратегії аграрних підприємств*

*складено автором

Першим етапом є оцінка вихідних умов. Аналіз природно-кліматичних, економічних і інфраструктурних факторів дозволяє визначити потенціал регіонів для залучення інвестицій. Цей аналіз включає вивчення технічного забезпечення, доступності логістики, стану ринкової інфраструктури та нормативно-правової бази. На основі цих даних визначаються стратегічні напрями розвитку агросектору, такі як модернізація технологій у рослинництві й тваринництві, розвиток експортно-орієнтованої продукції, а також впровадження інноваційних рішень.

Важливим компонентом є створення інституційних механізмів, які сприяють залученню інвесторів. У цьому контексті ключову роль відіграють державні програми підтримки, такі як гранти для малого та середнього бізнесу, індустріальні парки з пільговими умовами, а також розвиток фондів для фінансування інноваційних проектів. Паралельно розробляються фінансові інструменти, серед яких пільгове кредитування, державні гарантії для великих проектів і лізингові програми для доступу до сучасної техніки.

Ще одним важливим аспектом є створення сприятливого інвестиційного клімату. Для цього держава зосереджується на спрощенні регуляторних процедур, удосконаленні податкового законодавства та розширенні механізмів публічно-приватного партнерства. Значна увага приділяється забезпеченню прозорості процедур землекористування, що має вирішальне значення для інвесторів у сільськогосподарську галузь.

Окремою складовою концепції є впровадження системи оцінки ризиків і моніторингу ефективності інвестиційних проектів. Це дозволяє швидко реагувати на зовнішні виклики, такі як кліматичні зміни, коливання цін на ринках чи економічні кризи. Такий підхід також сприяє вдосконаленню державної політики на основі аналізу реальних результатів і зворотного зв'язку від інвесторів.

Концептуальні підходи до інвестиційного забезпечення агросектору спрямовані на досягнення балансу між економічною вигодою, екологічною сталістю та соціальними потребами. Вони забезпечують сталий розвиток галузі,

підвищують її конкурентоспроможність на міжнародному рівні та сприяють інтеграції України в глобальні ринки.

Інвестиційне забезпечення агросектору України є критично важливим елементом сталого розвитку економіки, особливо враховуючи його роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни та експортному потенціалі.

Послідовне формування концептуальних підходів до інвестиційного забезпечення агросектору України базується на комплексному аналізі вихідних умов, створенні сприятливих умов для інвесторів та впровадженні ефективних фінансових і інституційних механізмів. Такий підхід дозволяє забезпечити стале зростання сільськогосподарського виробництва, покращити інвестиційну привабливість галузі та сприяти інтеграції України у глобальні ринки.

У 2024 році на Львівщині діють низка державних та регіональних програм підтримки аграрного сектору, спрямованих на модернізацію, розвиток інфраструктури та стимулювання підприємництва в агропромисловому комплексі. Серед ключових механізмів підтримки (рис. 3.8).

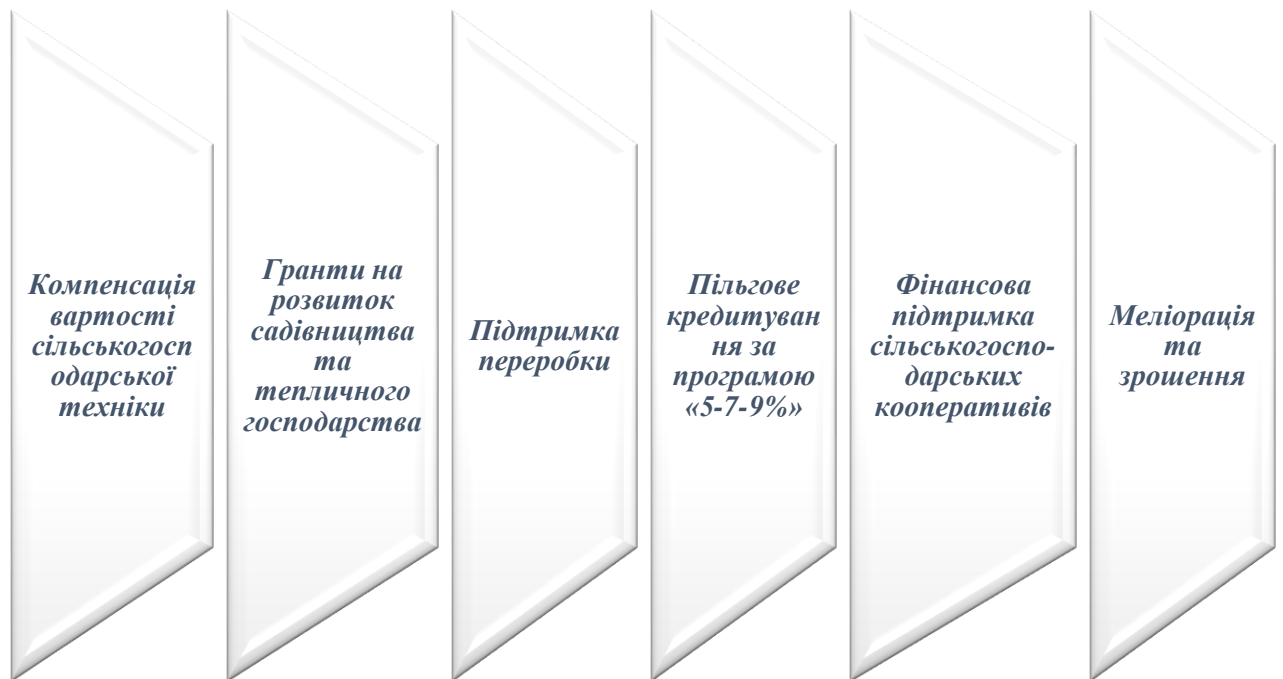

Рис. 3.9. Ключових механізми державної підтримки аграрної галузі*

*сформовано автором

Компенсація вартості сільськогосподарської техніки: Державна програма передбачає виділення 1 млрд грн на відшкодування витрат на техніку та обладнання вітчизняного виробництва. Це допоможе аграріям оновити свої технологічні потужності.

Гранти на розвиток садівництва та тепличного господарства: У рамках програми «єРобота» надаються гранти на створення садів, ягідників та теплиць. На це передбачено близько 480 млн грн, що стимулює розширення виробництва культур з високою доданою вартістю.

Пільгове кредитування за програмою «5-7-9%»: Ця програма надає доступ до фінансування аграріям із низькими відсотковими ставками, що спрощує реалізацію інвестиційних проектів.

Підтримка переробки: Для створення переробних підприємств аграрії можуть отримати державну підтримку, що дозволяє підвищити додану вартість продукції та інтегрувати її у внутрішні й зовнішні ринки.

Фінансова підтримка сільськогосподарських кооперативів: Обласна програма передбачає надання субвенцій для розвитку кооперативів, які займаються ягідництвом і залучають ветеранів або інших пільгових категорій.

Меліорація та зрошення: Підтримка аграріїв, які використовують меліоровані землі, сприяє підвищенню врожайності в регіоні.

Державне інвестування в агропромисловий комплекс (АПК) України залишається важливим інструментом підтримки економіки та розвитку сільського господарства. В умовах економічної нестабільності та наслідків воєнних дій ця підтримка спрямована на підвищення конкурентоспроможності, забезпечення продовольчої безпеки та стимулювання інноваційних підходів у виробництві.

Хоча обсяг державного фінансування АПК у 2023-2024 роках зменшився в порівнянні з попередніми роками, впровадження адресних програм дозволяє зосереджувати ресурси на найважливіших напрямках. Державне інвестування в АПК залишається критичним чинником для забезпечення сталого зростання сільського господарства та економіки в цілому.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Інвестиції є однією з ключових умов для забезпечення сталого розвитку економіки, а особливо – аграрного сектору, де вони відіграють роль стратегічного ресурсу для зростання, підвищення конкурентоспроможності та впровадження інноваційних технологій. Сутність інвестицій у загальному розумінні визначається як вкладення капіталу у виробництво або інші види діяльності, що спрямовані на отримання доходу чи досягнення інших економічних, соціальних, екологічних та інноваційних цілей у довгостроковій перспективі. Інвестиційна діяльність в аграрному секторі передбачає вкладення коштів у розвиток виробничих процесів, інфраструктури, модернізацію техніки та обладнання, покращення агротехнологій, а також у впровадження сучасних методів управління.

У Законі «Про інвестиційну діяльність» визначення інвестиційної діяльності обмежується поняттям «інвестиції», яке законодавство визначає як «всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті яких створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект».

Оцінка ефективності інвестиційних проектів є одним із найважливіших етапів інвестиційного процесу, який дозволяє визначити доцільність вкладення ресурсів у той чи інший проект. В аграрному секторі інвестиції пов'язані з підвищеним ризиком і часто мають довгостроковий характер, тому необхідність у ретельній оцінці таких проектів є особливо актуальною. Використання спеціалізованих критеріїв дозволяє врахувати особливості аграрної діяльності, серед яких сезонність, залежність від природних умов, низька рентабельність багатьох видів продукції, високий рівень конкуренції та інші фактори.

Упродовж 2021–2023 років у сільському господарстві області спостерігалася помірна динаміка розвитку. У 2021 році загальний обсяг продукції сільського господарства становив 46,2 млрд грн у постійних цінах 2021 року. 2022 рік: незважаючи на виклики війни, обсяги зросли до 47,7 млрд грн (+3,2% до попереднього року). Зростання у 2023 р. продовжилося, досягнувши

48,1 млрд грн (+0,8% до 2022 року), завдяки покращенню показників у рослинництві.

Сільськогосподарські підприємства демонстрували стабільне зростання продуктивності (+7,2% у 2023 році). Значне зростання у рослинництві (до 21,0 млрд грн у 2023 році). У господарствах населення відбулося скорочення частки продукції, особливо в тваринництві, через зміну фокусу на особисте споживання.

Загалом, у 2023 році спостерігалася тенденція до зростання обсягів виробництва у підприємствах завдяки модернізації, фінансовій підтримці та більшій рентабельності в масштабному виробництві. Господарства населення, хоч і знижують обсяги виробництва, залишаються важливими для локального забезпечення продуктами харчування.

Протягом останніх років Львівська область активно прагне залучати інвестиції та розвивати промисловий сектор. Регіон має хороший рівень диверсифікації економіки, що позитивно впливає на різні види економічної діяльності. На Львівщині інвестори та бізнес мають особливе ставлення, оскільки тут є служби підтримки інвесторів і експортерів, а також фінансується програма підтримки малого та середнього підприємництва.

Сьогодні очевидно, що сільське господарство в країні, в тому числі і Львівська область, не отримує достатньої державної підтримки, що перешкоджає розвитку ефективних ринкових відносин у цій галузі. Адже розширення та відтворення спеціалізованого сільського господарства завжди призводить до ризиків і труднощів, які можуть призвести до скорочення виробництва чи навіть банкрутства фермерів. За допомогою найнадійніших і економічних систем, гарантій і державної допомоги це можна уникнути.

У 2022 році державна підтримка в галузі рослинництва та тваринництва зросла порівняно з минулим роком, незважаючи на стабільне зростання фінансування з державного бюджету.

Капітальне інвестування в сільське господарство Львівщини демонструє змішані тенденції, значною мірою залежні від макроекономічної ситуації, впливу війни та підтримки з боку держави. Капітальні інвестиції у сільське господарство

області станом на 2021 рік становили приблизно 2,8 млрд грн. Основними напрямками були модернізація техніки, будівництво нових сховищ і розвиток переробки сільськогосподарської продукції.

2022 рік – наслідок воєнних дій обсяг інвестицій знизився на 26% у порівнянні з попереднім роком, що пов'язано зі зростанням ризиків та економічною нестабільністю. У другій половині 2023 року інвестування почало відновлюватися. Очікувані обсяги інвестицій становлять приблизно 2,4 млрд грн, завдяки державним грантам та міжнародній підтримці агросектору.

Основні напрямки інвестування це рослинництво: вкладення в оновлення посівного матеріалу та добрив; розширення зрошувальних систем для забезпечення сталого врожаю; тваринництво: модернізація фермерських господарств, особливо в сегменті молочного тваринництва; розвиток потужностей для зберігання та переробки продукції; органічне землеробство: зростання попиту на органічну продукцію стимулює інвестиції в цю сферу; зокрема для експорту до ЄС.

Сучасний стан сільськогосподарського виробництва та тенденції залучення інвестицій для його розвитку свідчать про необхідність перегляду інвестиційної політики у сільськогосподарській галузі. Її цілі повинні враховувати особливості сільськогосподарського виробництва і, відповідно, бути спрямованими на відтворення родючості земель, забезпечення нормального функціонування біологічних організмів, забезпечення продовольчої безпеки держави, а також на соціальний захист та забезпечення нормальних умов життя населення сільських місцевостей. Врахування факторів специфіки інвестиційної діяльності в сільському господарстві, на нашу думку, допоможе досягти ефективної роботи галузі, раціонального використання інвестиційних ресурсів, створення сприятливого інвестиційного клімату. Для реалізації інвестиційної політики повинні бути розроблені відповідні інструменти, що є подальшими напрямками дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. URL: <http://surl.li/vsmweq>
2. Баланюк І.Ф., Козак І.І., Шеленко Д.І. Формування внутрішнього економічного механізму розвитку організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств. Економіка АПК. 2019. № 5. С. 59-68.
3. Білоус С. П., Новотний С. В. Проблеми інвестування регіонального АПК в умовах воєнного часу. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 48.
4. Вплив війни на прибутковість сільськогосподарського виробництва», проведене Міністерством аграрної політики та продовольства України за підтримки Глобального фонду зі зменшення ризиків катастроф і відновлення (GFDRR), який адмініструється Світовим банком, та у співпраці з Українським клубом аграрного бізнесу (УКАБ). URL: <http://surl.li/oekqna>
5. Демчук Н. І. Інвестиційне забезпечення сільськогосподарських підприємств. Агросвіт. 2016. Вип. 24. С. 21-26.
6. Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Львівській області. Режим доступу: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>
7. Державна служба статистики: офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 08.11.2024).
8. Загроза продовольчій безпеці світу / Міністерство закордонних справ України. 2023. 23 листоп. URL: <http://surl.li/kandks>
9. Засідання робочої групи «Конкурентна економіка» з актуалізації стратегії до 2027 року. Тенденції та виклики розвитку економіки. Режим доступу: <http://surl.li/jcvadd>
10. Інфляційний звіт. Жовтень 2023 року. Національний банк України. URL: <http://surl.li/prhxmj>
11. Карп'як, М. О., Горбова, Х. В. (2022). Збереження людського потенціалу як основного стратегічного ресурсу розвитку регіонів України в умовах російської агресії. О.В. *Регіональна економіка - Регіональна економіка* , 104 (2), 57-62.

Режим доступу: <http://surl.li/verpkh>

12. Качула С.В., Кагожкіна К.К. Удосконалення інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств України. Ефективна економіка. 2023. № 1. URL: <http://surl.li/zazswq>

13. Качула С.В., Лисяк Л.В. Інвестиції домогосподарств як джерело їх фінансової стійкості. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 14. С.12-17.

14. Кириленко І.Г., Івченко В.Є. Економічні аспекти трансформації сільськогосподарського виробництва в Україні. Економіка АПК. 2017. № 3. С. 21–29.

15. Концепція соціально-економічної адаптації Львівщини до умов воєнного стану і стратегічних напрямів економічного відродження на післявоєнний період. Режим доступу: <http://surl.li/bojxaf>

16. Кропивко М.Ф. (2020). Позитиви і негативи аграрного устрою України. Економіка АПК. № 7. С. 6–18. 5. Лупенко Ю. Роль держави в питаннях розвитку аграрного сектору економіки. Економіка АПК. 2020. № 11. С. 5.

17. Кучеренко Ю. А. Особливості інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 7. С. 82–85.

18. Лисяк Л.В., Качула С.В. Фінансовий механізм публічно-приватного партнерства у реалізації стратегічних цілей розвитку територій України. Економіка та суспільство. 2023. № 53. URL: <http://surl.li/wckjac>

19. Лупенко Ю. Проблеми становлення аграрного устрою в Україні. Економіка АПК. 2020. № 7. С. 5.

20. Львівська Обласна Державна Адміністрація. Режим доступу: <https://old.loda.gov.ua/>

21. Львівська обласна рада. Режим доступу: <http://surl.li/wdkawd>

22. Львівщина у цифрах. Режим доступу: <http://surl.li/nwgqmm>

23. Месель-Веселяк В.Я. Ефективність господарювання новостворених сільськогосподарських підприємств ринкового спрямування в Україні. Економіка АПК. 2016. № 12. С. 21–33.

24. Не зважаючи на знищення агросектору Херсонщини: в Україні овочівництво

- досягло довоєнного рівня. AgroPolit.com. 2024. 11 січ. URL: <http://surl.li/qqripj>
25. Негрей В. М., Тараненко А. А., Костенко І. С. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. Економіка та суспільство. 2022. №40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1474>
26. Нечипорук О. В. Проблема залучення іноземних інвестицій в Україні під час війни. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 54. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-6>.
27. Нова аграрна політика. URL: <http://surl.li/nwgqmm>
28. Політична мапа Львівської області. Режим доступу: <http://surl.li/nwgqmm>
29. Попова О. П., Коцюбинська Л. М., Скубій О. А. Інвестиційна діяльність в сільському господарстві в сучасних умовах. Економіка та суспільство. 2023. №54. URL: <http://surl.li/sfozmk>
30. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560'XII. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156012> (дата звернення: 08.11.2024).
31. Руденко М.В. Проблеми та перспективи використання інтернет-технологій у сільськогосподарських підприємствах. Економіка АПК. 2019. № 10. С. 79–87. 10. Статистичний збірник: Сільське господарство Львівської області. Львів, 2021. 145 с.
32. Сільське господарство в умовах воєнного часу: другий рік боротьби за виживання. УКАБ. 2023. 08 груд. URL: https://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/silске_gospodarstvo_v_umova...
33. Україна цього року збільшила експорт агропродукції на 15% – УКАБ. Укрінформ. 2023. 30 груд. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3806895-ukraina-cogoric-zbilsil...>
34. Kachula S., Lysiak L., Barannyk L., Masiuk Iu., Tereshchenko T., Salnykova T. Public-private partnership as a foundation of the financial stability of the state and households in the conditions of health care financing transformation in Ukraine. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research – Magnanimitas. 2023. 13/1-XXXIV PP. 76-83.

35. Khalatur S., Masiuk Y., Kachula S., Brovko L., Karamushka O., Shramko I. Entrepreneurship development management in the context of economic security, Entrepreneurship and Sustainability Issues. 2021. № 9(1). Pp. 558-573.
36. Regional war, global consequences: Mounting damages to Ukraine's agriculture and growing challenges for global food security: IFPI. URL: <http://surl.li/oluxnr>
37. Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine. Findings of a nation-wide rural household survey, December 2022.
38. Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine: European Commission. URL: <http://surl.li/ekqswg> (дата звернення: 08.11.2024).